

เอกสารประกอบการพิจารณา

ญัตติ

เรื่อง การบริหารจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
และพื้นที่เมืองท่องเที่ยว

อ.พ. 7/2567 สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง

อ.พ. 7/2567
สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
โทร 0 2242 5900 ต่อ 5730, 5740, 5750

ญัตติ

เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารจัดการขยะ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(นางสาวมัลลิกา จิระพันธุ์วาณิช และ นายสฤกษ์พงษ์ เกี่ยวข้อง เป็นผู้เสนอ)

เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษาการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะชุมชน
(นายพูนศักดิ์ จันทร์จำปี เป็นผู้เสนอ)

เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษาแนวทางการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยว
(นางพรรณลลิตา กุลนาถศิริ เป็นผู้เสนอ)

เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษาการแก้ไขปัญหาการกำจัดขยะในประเทศไทยอย่างบูรณาการ
(นายวิทยา แก้วภราดัย กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา
ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารจัดการขยะ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(นายสฤกษ์ บุดรเนียร เป็นผู้เสนอ)

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติ ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนด ญัตติ หรือหนังสือสัญญา ระหว่างประเทศ ที่เข้าสู่การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความทางวิชาการ และ/หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมการ และบุคคลในวงงานรัฐสภา ใช้ในการประกอบการพิจารณา ตลอดจนเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับผู้สนใจทั่วไป

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ผู้รับผิดชอบ

นายมานิช อินทิม

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นางสาววิภารัตน์ ฤทธิยา

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการวิชาการ 3

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นางสาวณิชา บุรณสิงห์

วิทยากรเชี่ยวชาญ

นางสุรัสวดี จันทร์บุญนะ

วิทยากรชำนาญการพิเศษ

นางมัลลิกา สมบัติศิริ

เจ้าพนักงานธุรการอาวุโส

นางสาวเมษณีญา สอนทรัพย์

เจ้าพนักงานธุรการอาวุโส

นางสาวอชฌา ไตรมาลัย

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางเสาวภา วาสนา

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นายกันตภณ สุคันธพงษ์

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

มกราคม 2567

บทสรุปสำหรับผู้แทนราษฎร

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นมลพิษที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการสะสมของขยะอาจก่อให้เกิดการปลดปล่อยมลพิษสู่อากาศทั้งจากการปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำผิวดินและใต้ดิน การเกิดเพลิงไหม้ รวมถึงการปลดปล่อยก๊าซมีเทนซึ่งส่งผลต่อภาวะโลกร้อน รวมทั้งส่งผลกระทบมากมายต่อสุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนั้น จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนและจำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และประชาชน ในการเร่งดำเนินการจัดการขยะให้เป็นระบบจากต้นทางไปจนถึงปลายทาง ตั้งแต่การสร้างอุปนิสัย ลดปริมาณขยะมูลฝอย การบริการเก็บขน และการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การเพิ่มขึ้นของขยะที่มากขึ้นทุกวัน 2) วิธีการกำจัดขยะในปัจจุบันที่ยังไม่เหมาะสม ไม่ได้ทำให้ขยะหมดไปเกิดการสะสมมากขึ้น 3) สถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีประสิทธิภาพการดำเนินงานไม่ดีนัก 4) ขาดแคลนบุคลากร รวมไปถึงทักษะความเชี่ยวชาญในการเดินระบบกำจัดขยะ 5) การจัดหาพื้นที่เป็นไปได้อย่างยาก เนื่องจากปัญหาการยอมรับและการต่อต้านของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง และ 6) งบประมาณในการจัดการขยะค่อนข้างสูง และการจัดเก็บค่าขยะจากประชาชนไม่เหมาะสมกับความเป็นจริง ส่วนปัญหาขยะมูลฝอยจากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้งพื้นที่อุทยานแห่งชาติ และทะเลและชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม สิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขยะทะเลที่นับวันจะเพิ่มปริมาณมากยิ่งขึ้น

การกำหนดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการแบบบูรณาการร่วมกัน โดยมุ่งเน้นให้มีการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุด การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศูนย์จัดการขยะมูลฝอยโดยการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Cluster) โดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสานที่เน้นการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ การกำหนดอัตราค่าบริการเก็บขนและกำจัดขยะให้มีความเหมาะสมและควบคุมการดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมหรือเทคโนโลยีที่เป็นทางเลือกที่เน้นการแปรรูปขยะมูลฝอยให้เป็นพลังงาน การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอย และส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ได้สูงสุดโดยคำนึงถึงความเหมาะสม การลงทุนการบำรุงรักษา ความคุ้มค่าในการผลิตพลังงาน และความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ส่วนปัญหาขยะจากการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ การมีจิตสำนึก การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดของเจ้าหน้าที่ การปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดของนักท่องเที่ยว ในการช่วยกันคัดแยกเพื่อลดปริมาณขยะในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพื้นที่เมืองท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชน และให้หน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นร่วมมือกันอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างมาตรฐานในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแก้ปัญหาขยะในพื้นที่เมืองท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงขอเสนอญัตติ เรื่อง การบริหารจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพื้นที่เมืองท่องเที่ยว

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้แทนราษฎร	ก
ส่วนที่ 1 - สาระสำคัญคดี เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (นางสาวมัลลิกา จิระพันธุ์วณิช และ นายสฤกษ์พงษ์ เกี่ยวข้อง เป็นผู้เสนอ)	1-1 1-3
- สาระสำคัญคดี เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ศึกษาการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะชุมชน (นายพูนศักดิ์ จันทร์จำปี เป็นผู้เสนอ)	1-4
- สาระสำคัญคดี เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ศึกษาแนวทางการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยว (นางพรรณสิริ กุลนาถศิริ เป็นผู้เสนอ)	1-5
- สาระสำคัญคดี เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ศึกษาการแก้ไขปัญหาการกำจัดขยะในประเทศไทยอย่างบูรณาการ (นายวิทยา แก้วภราดัย กับคณะ เป็นผู้เสนอ)	1-6
- สาระสำคัญคดี เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณา ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (นายสฤกษ์ดี บุตรเนียร เป็นผู้เสนอ)	1-6
ส่วนที่ 2 บทวิเคราะห์	2-1
ส่วนที่ 3 ข้อมูลประกอบการพิจารณา	3-1
1) สถานการณ์ขยะมูลฝอย	3-1
2) สภาพปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย	3-7
3) การจัดการขยะมูลฝอย	3-8
4) การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3-11
5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3-17
6) บทความที่เกี่ยวข้อง	3-19
7) ข่าวที่เกี่ยวข้อง	3-25

ส่วนที่ 1

สาระสำคัญ

ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา
เรื่องการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(นางสาวมัลลิกา จิระพันธุ์วาณิช และนายสฤกษ์พงษ์ เกี่ยวข้อง เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา
เรื่องการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เหตุผล

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาการจัดการขยะ โดยจากสถิติที่ผ่านมาปริมาณขยะ
ที่เพิ่มขึ้นปีละ 22 ล้านตัน ตามอัตราการขยายตัวของจำนวนประชากร โดยปัญหาดังกล่าวกลายเป็นปัญหาสำคัญ
ในท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ประกอบด้วย
องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา โดยองค์กร
เหล่านี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริการสาธารณะให้แก่
ประชาชน เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันมีองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศจำนวน 7,852 แห่ง มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่เป็นไปตาม
พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งจากการ
สำรวจที่ผ่านมาพบว่าแต่ละแห่งมีวิธีการจัดการที่หลากหลาย เช่น การจัดทำเตาเผาขยะ การจัดทำบ่อขยะชุมชน
การฝังกลบ การจัดตั้งโรงงานกำจัดขยะ ฯลฯ อย่างไรก็ตามการดำเนินการเหล่านี้กำลังประสบปัญหา
ในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้การจัดเก็บและทำลายขยะไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาการเก็บ/ขนไม่หมดมูลฝอย
ตกค้าง วิธีการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การไม่มีที่ดินสำหรับการกำจัดขยะมูลฝอย
หรือการฝังกลบ ปัญหาพื้นที่ฝังกลบที่ถูกหลักสุขาภิบาลที่มีอยู่ในปัจจุบันมีพื้นที่จำกัด ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากปัญหา
ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ การบริหารจัดการที่ไม่มีการวางแผนอย่างชัดเจน
ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งมาจากการขาดแคลนการสนับสนุนจากส่วนกลาง ได้แก่ การสนับสนุนด้านงบประมาณ
บุคลากร และองค์ความรู้ที่จะนำมาใช้ในเรื่องของการบริหารจัดการขยะในท้องถิ่นที่ยังไม่ทั่วถึง รวมทั้ง
เรื่องกฎระเบียบที่ออกโดยราชการส่วนกลางที่มีความยุ่งยากซับซ้อน เช่น ระเบียบที่เกี่ยวกับการสร้างเตาเผาขยะ
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสะอาด แม้ว่าที่ผ่านมาภาคท้องถิ่นในหลาย ๆ จังหวัดเริ่มออกมามีตัว
ให้ความสำคัญกับปัญหาขยะล้นเมืองในท้องถิ่นเป็นภารกิจเร่งด่วน พยายามหาทางออกด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยมี
การประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ เช่น หน่วยงานราชการในระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
สถานศึกษาในทุกกระดับ และประชาชนจากทุกภาคส่วนซึ่งช่วยกันสนับสนุนและจัดหาความรู้ทางวิชาการ
และผู้เชี่ยวชาญในการจัดการกับปัญหาขยะล้นเมืองแล้วก็ตาม แต่ปัญหาการจัดการจัดสรรงบประมาณ

จากส่วนกลางมีจำกัด ยังคงนับว่าเป็นอุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอยของภาคปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องการลงทุนงบประมาณพัฒนาระบบกำจัดขยะอย่างมีประสิทธิภาพ และอาจจะต้องมีการจ้างมืออาชีพเฉพาะด้านเพื่อดำเนินการโครงการที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น การสร้างเตาเผาขยะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้งบประมาณก่อสร้างสูงตามมาด้วย

เห็นได้ว่าปัญหาการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัญหาส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก เห็นควรให้หน่วยงานราชการส่วนกลางและท้องถิ่นได้ร่วมมือกันแก้ไขอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งร่วมกันขจัดปัญหาอุปสรรคที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างมาตรฐานในการบริหารจัดการปัญหาขยะต่อไป

สาระสำคัญ
ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหา
การจัดการขยะชุมชน
(นายพูนศักดิ์ จันทร์จำปี เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะชุมชน

เหตุผล

ตามที่ ประเทศไทยมีปัญหาในการจัดการขยะชุมชนเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 40 ปี ตั้งแต่ต้นทาง คือ การจัดเก็บไปจนถึงการขนส่งเพื่อนำไปกำจัดที่ปลายทาง ปัญหาในการจัดการขยะชุมชนสามารถแบ่งได้ ดังนี้

- การจัดการที่ต้นทางที่ไม่มีการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับไปใช้ในการรีไซเคิล ทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรเป็นจำนวนมาก

- ส่วนกลางทาง คือ การจัดเก็บขยะซึ่งยังมีความถี่และการจัดเก็บยังไม่ครบถ้วน นอกจากนี้ ยานพาหนะที่ใช้จัดเก็บมีสภาพเก่าและก่อให้เกิดการรั่วไหลของน้ำชะขยะกระจายตัวในระหว่างการขนส่ง

- ส่วนปลายทาง คือ สถานที่บำบัดและกำจัดขยะที่ไม่มีมาตรฐาน ส่งผลให้ประเทศไทยมีหลุมฝังกลบของเสียแบบเทกองซึ่งไม่ถูกหลักวิศวกรรม จำนวนมากถึงกว่า 2,000 แห่ง ทั่วประเทศ ปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีโครงสร้างการบริหารจัดการขยะที่ยังคงยึดติดกับโครงสร้างการบริหารในยุคเก่าที่ใช้พระราชบัญญัติที่ใช้บังคับในอดีต เช่น พระราชบัญญัติการสาธารณสุข และพระราชบัญญัติโรงงาน แม้ว่าจะมีการตั้งกระทรวงที่ทำหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมมาจัดการปัญหาแล้ว ทำให้ประเทศมีหน่วยงานที่จัดการขยะถึง 6 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงพลังงาน กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ละกระทรวงจะมีกรอบการบริหารจัดการเฉพาะกฎหมายที่ตัวเองรับผิดชอบเท่านั้น ทำให้ขาดการบูรณาการในด้านการบริหารจัดการและการรวบรวมข้อมูลซึ่งมีส่วนสำคัญในการนำไปกำหนดนโยบายด้านการจัดการขยะของชาติ ในขณะที่อัตราการรีไซเคิลของประเทศคงที่มากกว่า 10 ปี แสดงให้เห็นว่าการจัดการขยะรีไซเคิลโดยวิธีการเดิมนั้นไม่ได้ผล ขณะที่โลกเข้าสู่ระบบการจัดการด้วยการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิตในการจัดการขยะที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ของตัวเอง หรือ EPR (Extended Producer Responsibilities) เริ่มในช่วงปลายของทศวรรษที่ 1990's ปัจจุบัน ค.ศ. 2023 ไทยยังไม่มีหรือนำระบบการจัดการด้วยการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิตมาใช้ในการจัดการขยะใด ๆ เลย

สาระสำคัญ

ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการจัดการขยะและสิ่งแวล้อมในเมืองท่องเที่ยว
(นางพรรณสิริ กุลนาถศิริ เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการจัดการขยะและสิ่งแวล้อมในเมืองท่องเที่ยว

เหตุผล

ปัจจุบันปัญหาขยะส่งผลต่อสิ่งแวล้อมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ในปี พ.ศ. 2565 ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษพบว่าประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน หรือ 70,411 ตัน/วัน กระจายตัวตามภูมิภาคต่าง ๆ มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2565 ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน โดยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (24.98 ล้านตัน) ร้อยละ 3 ปัญหาดังกล่าวเกิดจากขยะที่เกิดจากการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้น การส่งเสริมท่องเที่ยว การส่งเสริมและพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ที่ทำให้ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติกที่กำจัดไม่ถูกต้อง จำนวนเพิ่มขึ้น กระบวนการในการจัดการขยะที่ไม่ถูกวิธี รวมทั้งขั้นตอนและวิธีการกำจัดขยะที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด

การแก้ปัญหาขยะที่ต้นทางและการกำจัดขยะของภาครัฐและเอกชนที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดการสะสมของขยะมูลฝอย ขยะสารเคมีที่เป็นอันตราย กระจายอยู่ในพื้นที่บ่อขยะ พื้นที่ฝังกลบ มีการนำขยะไปเทกองรวมกัน รวมทั้งแม่น้ำ ลำคลอง ชายหาด พื้นที่ทะเล พื้นที่ป่าไม้ ชุมชน และพื้นที่เมือง ตลอดจนการลักลอบปล่อยของเสียหรือกากอุตสาหกรรมของโรงงานอุตสาหกรรมก็ส่งผลให้เกิดมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวล้อมและสุขภาพของประชาชนอีกด้วย

ในขณะที่รัฐบาลมีมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งย่อมส่งผลให้ปริมาณขยะในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว การรณรงค์ส่งเสริมเรื่องการลดปริมาณขยะและการทิ้งขยะอย่างถูกวิธี จึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเพียงพอ รัฐบาลควรกำหนดมาตรการและแนวทางที่ชัดเจน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศอย่างครอบคลุมและเคร่งครัด เพื่อให้การจัดการขยะในประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยว เพื่อเป็นการรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว และยังเป็นการสอดคล้องกับมาตรการกำจัดขยะของต่างประเทศ เช่น การบังคับใช้กฎระเบียบพลาสติกของสหภาพยุโรปที่ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมที่ต้องติดตาม ศึกษากฎระเบียบมาตรฐานบรรจุภัณฑ์อาหารของสหภาพยุโรป เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปยังสหภาพยุโรปอีกด้วย ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

สาระสำคัญ

ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหา
การกำจัดขยะในประเทศไทยอย่างบูรณาการ
(นายวิทยา แก้วภราดัย กับคณะ เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาการกำจัดขยะ
ในประเทศไทยอย่างบูรณาการ

เหตุผล

ด้วยประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาในการจัดการขยะทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ
มาเป็นระยะเวลานาน ในปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะมูลฝอยมากถึง 25.70 ล้านตัน สาเหตุมาจากการ
ขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม จำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และการทิ้งขยะที่ไม่มีการคัดแยก
อย่างถูกต้องและการจัดเก็บที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง โดยเฉพาะการกำจัดขยะที่ไม่ได้มาตรฐานส่งผลเสีย
ให้แก่ชุมชนและประเทศในหลายด้าน เช่น ปัญหาน้ำท่วมจากขยะอุดตันท่อระบายน้ำ ปัญหาสารเคมีและ
ของเสียปนเปื้อนในแหล่งน้ำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค แม้ว่าจะมีหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่และ
ความรับผิดชอบในการกำจัดขยะทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการบริหารที่จัดการขยะ
ในพื้นที่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2560 แต่กลับยังพบปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างและการกำจัดขยะอย่างไม่ถูกต้อง และในระดับกระทรวง
ที่มีหน้าที่ในการจัดการปัญหาขยะอีกหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม แต่ยังไม่มีการบูรณาการในการบริหารจัดการการกำจัดขยะอย่างบูรณาการ
จึงทำให้ปัญหาการกำจัดขยะในประเทศไทยยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง

ดังนั้น จึงขอเสนอญัตติดังกล่าวมาเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาตั้งคณะกรรมการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาการกำจัดขยะในประเทศไทยอย่างบูรณาการ ตามข้อบังคับการประชุม
สภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ข้อ 49 ส่วนเหตุผลและรายละเอียดจะได้ชี้แจงในที่ประชุมสภาฯ ต่อไป

สาระสำคัญ

ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา
เรื่องการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
(นายสฤกษ์ บุตรเนียร เป็นผู้เสนอ)

หลักการ

ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา
เรื่องการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เหตุผล

ปัจจุบันปัญหาขยะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ในปี พ.ศ. 2565 ข้อมูลจาก
กรมควบคุมมลพิษพบว่าประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 25.70 ล้านตัน หรือ 70,411 ตัน/วัน กระจายตัว
ตามภูมิภาคต่าง ๆ มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. 2565
ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.07 กิโลกรัม/คน/วัน โดยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (24.98 ล้านตัน)
ร้อยละ 3 ปัญหาดังกล่าวเกิดจากขยะที่เกิดจากการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้น การส่งเสริมการท่องเที่ยว
การส่งเสริมและพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ที่ทำให้ปริมาณขยะบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติกที่กำจัดไม่ถูกต้อง
จำนวนเพิ่มขึ้น กระบวนการในการจัดการขยะที่ไม่ถูกวิธี รวมทั้งขั้นตอนและวิธีการกำจัดขยะที่ไม่เป็นไปตาม
มาตรฐานที่กฎหมายกำหนด โดยปัญหาดังกล่าวกลายเป็นปัญหาสำคัญในท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่มี
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล
องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา โดยองค์กรเหล่านี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแล
ของกระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน เป็นไปตามบทบัญญัติ
แห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ
จำนวน 7,852 แห่ง มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติรักษา
ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 การแก้ปัญหาขยะที่ต้นทาง
และการกำจัดขยะของภาครัฐ และเอกชนที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดการสะสมของขยะมูลฝอย ขยะสารเคมี
ที่เป็นอันตราย กระจายอยู่ในพื้นที่บ่อขยะ พื้นที่ฝังกลบ มีการนำขยะไปเทกองรวมกัน รวมทั้งแม่น้ำ ลำคลอง
ชายหาด พื้นที่ทะเล พื้นที่ป่าไม้ ชุมชน และพื้นที่เมือง ตลอดจนการลักลอบปล่อยของเสียหรือกาก
อุตสาหกรรมของโรงงานอุตสาหกรรมก็ส่งผลให้เกิดมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
ของประชาชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเหล่านี้กำลังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้
การจัดเก็บและทำลายขยะไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาการเก็บ/ขนไม่หมด มูลฝอยตกค้าง วิธีกำจัดขยะ
มูลฝอยอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การไม่มีที่ดินสำหรับการกำจัดขยะมูลฝอยหรือการฝังกลบ
ปัญหาพื้นที่ฝังกลบที่ถูกหลักสุขาภิบาลที่มีอยู่ในปัจจุบันมีพื้นที่จำกัด ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากปัญหาระหว่าง
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในพื้นที่ การบริหารจัดการที่ไม่มีกระบวนการวางแผนอย่างชัดเจน
ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งมาจากการขาดแคลนการสนับสนุนจากส่วนกลาง ได้แก่ การสนับสนุนด้านงบประมาณ

บุคลากรและองค์ความรู้ที่จะนำมาใช้ในเรื่องของการบริหารจัดการขยะในท้องถิ่นที่ยังไม่ทั่วถึง รวมทั้งเรื่องกฎระเบียบที่ออกโดยราชการส่วนกลางที่มีความยุ่งยากซ้ำซ้อน เช่น ระเบียบที่เกี่ยวกับการสร้างเตาเผาขยะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสะอาด แม้ว่าที่ผ่านมาภาคท้องถิ่นในหลาย ๆ จังหวัดเริ่มออกมิตินตัวให้ความสำคัญกับปัญหาขยะล้นเมืองในท้องถิ่นเป็นภารกิจเร่งด่วน พยายามหาทางออกด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยมีการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ซึ่งช่วยกันสนับสนุนและจัดหาความรู้ทางวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในการจัดการกับปัญหาขยะล้นเมืองแล้วก็ตาม แต่ปัญหาการจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางมีจำกัด ยังคงนับว่าเป็นอุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอยของภาคปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องการลงทุนงบประมาณพัฒนาระบบกำจัดขยะอย่างมีประสิทธิภาพและอาจจะต้องมีการจ้างมืออาชีพเฉพาะด้านเพื่อดำเนินการโครงการที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น การสร้างเตาเผาขยะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องใช้การลงทุนก่อสร้างสูงตามมาด้วย รัฐบาลควรกำหนดมาตรการและแนวทางที่ชัดเจน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศอย่างครอบคลุมและเคร่งครัด เพื่อให้การจัดการขยะในประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นการรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น และยังเป็นการสอดคล้องกับมาตรการกำจัดขยะของต่างประเทศ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

ส่วนที่ 2

บทวิเคราะห์

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญของประเทศและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกปี มีสาเหตุเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้มีการผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ มากมายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่มีการผลิตที่ซับซ้อนใช้องค์ประกอบที่กำจัดยาก ประกอบกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันที่ขาดความตระหนักขาดการรับผิดชอบ และขาดจิตสำนึกสาธารณะ ดังนั้น หากไม่เร่งบริหารจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นระบบตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางอย่างถูกต้องแล้ว อาจทำให้เกิดการสะสมของขยะเป็นระยะเวลานานจนเกินขีดความสามารถในการกำจัด ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศรวมทั้งปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำผิวดินและใต้ดินส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของประชาชนและสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวแล้ว แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1) การสร้างขยะที่ยังคงมากขึ้นทุกวัน โดยพบว่า มีปริมาณขยะรวมกันทั้งประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2551 ที่มีขยะจำนวน 23.93 ล้านตัน/ปี เพิ่มขึ้นเป็น 27.06 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2559 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงเวลาเดียวกัน

2) วิธีการกำจัดในปัจจุบันไม่ได้ทำให้ขยะหมดไปมีแต่สะสมเพิ่มมากขึ้น จากขยะ 27 ล้านตัน/ปี ยังตกค้างสะสมในชุมชนกว่าปีละ 5.67 ล้านตัน โดยขยะส่วนที่เข้าระบบปีละ 15.76 ล้านตัน ส่วนใหญ่กำจัดโดยการฝังกลบ โดยมีบ่อฝังกลบอยู่ประมาณ 2,810 แห่ง แต่มีเพียง 328 แห่งเท่านั้นที่ฝังกลบถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่วนที่เหลือกว่าร้อยละ 88 ยังดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ¹

3) สถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีประสิทธิภาพการดำเนินงานไม่ดีนัก เนื่องมาจากการบริหารจัดการขยะยังไม่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนขาดการวางแผนการดำเนินงานและบำรุงรักษาเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ที่ใช้ในสถานที่ฝังกลบขยะมูลฝอย

4) ขาดแคลนบุคลากรรวมไปถึงทักษะความเชี่ยวชาญในการเดินระบบที่ถูกต้อง จึงทำให้ระบบฝังกลบขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามที่ออกแบบไว้ในระยะแรก ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในช่วงระหว่างการดำเนินงาน และการต่อต้านจากประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง

5) ข้อจำกัดด้านการจัดหาพื้นที่กำจัดขยะเนื่องจากเกี่ยวข้องกับกำรยอมรับและต่อต้านของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง

6) งบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอยค่อนข้างสูง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ใช้งบประมาณในการเก็บขนและกำจัดขยะ 13,000.34 ล้านบาท/ปี แต่สามารถเก็บค่าขยะ

¹ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2564). **ข้อสั่งการ แนวทาง และนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้กำกับดูแล และติดตามการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น**. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566 จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2019/4/2262_6078.pdf

จากประชาชนในอัตรา 20-40 บาท/ครัวเรือน/เดือน จึงทำให้มีรายได้เพียงแค่ 2,302.52 ล้านบาท/ปี ซึ่งขาดดุลไป 10,697.82 ล้านบาท/ปี²

ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น ต้องหันมาให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรม และกำหนดแนวทางหรือรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ

2. ปัญหาขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยว

ขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น

2.1 ขยะจากแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากบนบกร้อยละ 80 และในทะเลร้อยละ 20 ซึ่งเป็นขยะพลาสติกที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี โดยขยะทะเลที่เพิ่มขึ้นเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในทะเล คุณภาพชีวิตของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทางทะเล ไม่ว่าจะเป็น 1) ผลกระทบต่อสัตว์ทะเลและระบบนิเวศ อาทิ ชิ้นส่วนของขยะไปผูกมัดติดกับสัตว์ทะเล การกินชิ้นส่วนขยะทะเลเข้าไปโดยตรง การสะสมของไมโครพลาสติกในร่างกายของนกทะเล หอย กุ้ง ปลา และสัตว์ทะเลอื่น ๆ ซึ่งจะรบกวนระบบการย่อยหรือเป็นพิษต่อสัตว์ทะเล และสามารถส่งต่อตามลำดับในห่วงโซ่อาหาร ส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง และ 2) ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม โดยขยะทะเลทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม ส่งผลให้ความสวยงามของพื้นที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติลดลง และยังก่อให้เกิดมลภาวะต่อแหล่งท่องเที่ยว อาทิ บริเวณแนวปะการังซึ่งพบอวนคลุมปะการัง บริเวณหาดทรายมีขยะทะเลสะสมอยู่ในปริมาณมาก ทำให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลงส่งผลให้รายได้ของประชาชนในพื้นที่ลดลง

2.2 ขยะจากแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ จากข้อมูลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชพบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติมีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี เป็นผลมาจากการดำเนินงานลดคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตามนโยบายกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุกแห่งทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องประสบผลสำเร็จ และประชาชนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยในปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 1,462.53 ตัน แบ่งเป็น ขยะทั่วไป จำนวน 738.87 ตัน (ร้อยละ 50.52) ขยะอินทรีย์ จำนวน 489.57 ตัน (ร้อยละ 33.47) ขยะรีไซเคิล จำนวน 227.00 ตัน (ร้อยละ 15.52) และขยะอันตราย จำนวน 7.10 ตัน (ร้อยละ 0.49) คิดเป็นอัตราการเกิดขยะ 0.13 กิโลกรัม/คน/วัน

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย

1. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

1) การเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดการบูรณาการด้านการจัดการขยะมูลฝอย โดยมุ่งเน้นให้มีการนำขยะมูลฝอยที่มีศักยภาพกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปบำบัดและกำจัดให้น้อยที่สุด ซึ่งแนวทางที่จะแก้ปัญหามูลฝอยได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ การลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะเข้าสู่ระบบกำจัดโดยกระบวนการลด (Reduce) ใช้ซ้ำ (Reuse) และรีไซเคิล (Recycle)

² กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2564). ข้อสั่งการ แนวทาง และนโยบายของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้กำกับดูแล และติดตามการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566 จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2019/4/2262_6078.pdf

2) การส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศูนย์จัดการขยะมูลฝอย โดยใช้รูปแบบการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Cluster) ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสาน (Integrated Waste Management) ที่เน้นการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การหมักปุ๋ย (Composting) หรือแปรรูปเป็นพลังงานทดแทน (Waste to Energy) เป็นต้น สำหรับทางเลือกเทคโนโลยีที่ใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอยขึ้นอยู่กับปริมาณ คุณสมบัติของขยะมูลฝอย สภาพพื้นที่ และความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้ ตัวอย่างการรวมกลุ่มอาจแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มตามปริมาณขยะ คือ กลุ่มที่ 1 ท้องถิ่นที่มีขยะเข้าสู่ระบบไม่เกิน 15 ตัน/วัน กลุ่มที่ 2 ท้องถิ่นที่มีขยะมากกว่า 15 ตัน/วัน แต่ไม่เกิน 50 ตัน/วัน กลุ่มที่ 3 ท้องถิ่นที่มีขยะมากกว่า 50 ตัน/วัน แต่ไม่เกิน 100 ตัน/วัน กลุ่มที่ 4 ท้องถิ่นที่มีขยะมากกว่า 100 ตัน/วัน แต่ไม่เกิน 300 ตัน/วัน กลุ่มที่ 5 ท้องถิ่นที่มีขยะมากกว่า 300 ตัน/วัน แต่ไม่เกิน 700 ตัน/วัน และ กลุ่มที่ 6 ท้องถิ่นที่มีขยะมากกว่า 700 ตัน/วัน

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจให้ออกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนก่อสร้างและบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกำหนดอัตราค่าบริการให้มีความเหมาะสมและควบคุมการดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน

4) มีการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมหรือเทคโนโลยีที่เป็นทางเลือกในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอย ที่เน้นการแปรรูปขยะมูลฝอยให้เป็นพลังงาน โดยคำนึงถึงปริมาณขยะมูลฝอย ขนาดของพื้นที่ และความคุ้มค่าในการใช้เทคโนโลยี

5) การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.1 กำหนดให้ทุกครัวเรือนมีการคัดแยกขยะมูลฝอย ได้แก่ ขยะรีไซเคิล ขยะมูลฝอย ขยะอินทรีย์ ของเสียอันตรายจากชุมชน และขยะอื่น ๆ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีระบบคัดแยกและรวบรวมขยะมูลฝอยแบบแยกประเภท และสนับสนุนให้ทุกชุมชนมีการใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิลและวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐเป็นหน่วยงานตัวอย่าง

5.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิลที่คัดแยกจากแต่ละครัวเรือน และส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

5.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยอินทรีย์ไปทำปุ๋ย หรือนำไปแปรรูปเป็นพลังงานเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าโดยหน่วยงานของรัฐสนับสนุนการนำปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้จากขยะมูลฝอยไปใช้

5.4 สนับสนุนให้มีการนำขยะมูลฝอยที่เหลือจากการคัดแยกจากการนำไปใช้ประโยชน์แล้วนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ในระบบบำบัด และกำจัดขยะมูลฝอยหรือระบบสาธารณสุขโรคอื่น ๆ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินระบบหรือส่งขายให้การไฟฟ้าต่อไป

5.5 จัดให้มีระบบการเก็บรวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชนที่คัดแยกได้จากแต่ละครัวเรือน และนำไปบำบัดและกำจัดอย่างถูกต้องยังสถานที่กำจัดที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นใหม่ หรือส่งกำจัดกับเอกชน

6) ส่งเสริมให้มีการวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ได้สูงสุดเหมาะสมกับปริมาณและลักษณะมูลฝอย การลงทุน การดำเนินการและบำรุงรักษา ความคุ้มค่าในการผลิตพลังงาน และความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง

7) ควรแก้ไขกฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยจากชุมชนให้มีความทันสมัย มีการจัดเก็บค่าขยะจากประชาชนในอัตราที่เหมาะสมและแท้จริง รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อประกอบการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม³

2. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยว

2.1 ขยะจากแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การลดและคัดแยกขยะที่ต้นทาง ประกอบด้วย

1) การรณรงค์ให้ผู้ประกอบการโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ผู้นำเที่ยว และประชาชน ในการงดหรือเลิกการใช้กล่องโฟม ถุงพลาสติก หรือวัสดุที่ย่อยสลายได้ยาก

2) การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความร่วมมือในการคัดแยกขยะ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายระดับหน่วยงาน สถานศึกษา กลุ่มสตรี และผู้ประกอบการท่องเที่ยว

3) การลดและจัดการขยะอาหาร ซึ่งเป็นขยะชนิดหนึ่งที่พบมากที่สุดในพื้นที่ท่องเที่ยว จึงควรสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ให้มีการคัดแยกขยะอาหารออกจากขยะมูลฝอยทั่วไป เพื่อให้เกิดการคัดแยกและรวบรวมขยะอาหาร โดยเฉพาะจากโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร และชุมชนใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว

ด้านที่ 2 การเก็บขนและกำจัดขยะ ประกอบด้วย การสนับสนุนการเก็บรวบรวมและขนขยะจากเกาะและในทะเล ทั้งขยะรีไซเคิลที่รวบรวมจากเกาะต่าง ๆ ที่มีชุมชนอาศัยอยู่หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยว และขยะที่มาพร้อมกับคลื่นลมมรสุมที่เกิดขึ้นนอกฤดูกาลการท่องเที่ยวซึ่งตกค้างในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งควรเพิ่มความถี่ในการจัดกิจกรรมชายหาดและการดำน้ำเก็บขยะในแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ การขอความร่วมมือจากภาคเอกชน ผู้ประกอบการเรือขนส่งสินค้าในการช่วยขนขยะไปกำจัดบนฝั่ง

ด้านที่ 3 การสนับสนุนการบริหารจัดการขยะ ประกอบด้วย การขับเคลื่อนนโยบายการลดขยะในภาคการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพื่อให้มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ เป็นจุดเด่นทางการตลาด ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพและสร้างมูลค่าจากการท่องเที่ยว

2.2 ขยะจากแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

การสนับสนุนการจัดการขยะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศตามธรรมชาติที่อาจถูกทำลาย หรืออาจได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่าย โดยปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติมีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปีเนื่องจากการดำเนินการของหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและการประกาศใช้มาตรการเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งควรเป็นการกำหนดข้อตกลงและสร้างความเข้าใจร่วมกันกับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ในการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การงดใช้ภาชนะโฟม การลดภาชนะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวสำหรับอาหาร การคัดแยกขยะ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งการใช้นโยบายการนำขยะคืนถิ่นสำหรับการท่องเที่ยวแบบวันเดียวกลับ โดยผู้ประกอบการนำเที่ยวต้องจัดเตรียมถุงรวบรวมขยะและมีการกำหนดจุดรวบรวมขยะให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย

³ กรมควบคุมมลพิษ. (2564). คู่มือสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://reo02.mnre.go.th/attachment/iu/download.php?WP=qUlcNktjPQlgZKqCGWoghJstqTgcWat2pQAgAaplGQAgG2rDqYyc4Uux>

1. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น⁴

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้ประชาชนไปศึกษาดูงานพื้นที่จัดการขยะต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จเพื่อนำมาปรับปรุงและเป็นแนวทางในพื้นที่ของตนเอง
- 2) ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังขาดระบบการจัดการขยะ
- 3) การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการแยกขยะต้นทางของประชาชน ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้มากกว่าการออกกฎหมายขอร้องบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตาม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการจัดการ

- 1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องกำหนดนโยบาย วางแผนหรือดำเนินงานการพัฒนา โดยควรพิจารณาให้ความสำคัญด้านการวางพื้นฐานในการสร้างความตระหนัก และให้ความสำคัญของการจัดการขยะก่อน จากนั้นควรสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในการยอมรับเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ และเต็มใจที่จะเข้าร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะเพื่อให้เกิดผลของการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการขยะที่ยั่งยืน
- 2) ผู้บริหารระดับนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำเทคนิควิธีการและกระบวนการศึกษาหรือค้นหาปัญหาที่เป็นสาเหตุมาพิจารณาเป็นแนวทางการปรับปรุงหรือพัฒนางานการจัดการขยะมูลฝอย

ข้อเสนอแนะในเชิงการปฏิบัติ

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำรูปแบบของกลุ่มกิจกรรม หรือโครงการสำหรับนำไปวางแผนเพื่อเพิ่มการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวกับการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การนำขยะมาใช้ หรือตามรูปแบบ Reduce Reuse Recycle เป็นอย่างน้อย โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการขยะของชุมชนต่อไป
- 2) ในการวางแผนงานหรือโครงการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนงานในการขยายผลโครงการสู่ชุมชนในระดับกว้างขึ้น เช่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย การรณรงค์สร้างความตระหนัก การประชาสัมพันธ์ การสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติโดยการแข่งขันและให้รางวัล เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะต่อชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว⁵

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการลดจำนวนขยะมูลฝอย โดยอาจพิจารณาดำเนินการตามกิจกรรมพัฒนาแนวทางการจัดการขยะของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษ 7 ภายใต้โครงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งมีชุมชนบ้านเขาพระ ตำบลอุ้มถ้อง อำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งมีแนวคิดประกอบด้วย

⁴ สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สืบค้น 20 ตุลาคม 2566 จาก <https://so04.tcithaijo.org/index.php/neuarj/article/download/202730/141394/622173>

⁵ วรพงศ์ ผูกภูและศุภรัตน์ นามมนตรี. (2565). แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กับการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างเป็นระบบ. สืบค้น 19 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.randdcreation.com/content/7164/แหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างเป็นระบบ>

2.1 ลดขยะต้นทาง โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมและให้บริการที่ไม่ก่อให้เกิดขยะ หรือเกิดขยะให้น้อยที่สุด

2.2 การคัดแยกขยะในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อหรือนำไปสู่การจัดการที่ถูกต้องวิธี

2.3 การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดมลพิษหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2.4 พื้นที่ต้นแบบและการขยายผล โดยสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการขยะเพื่อขยายผลไปยังชุมชนอื่น

ทั้งนี้ การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษ 7 ภายใต้โครงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ต้นแบบ ที่ให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง มีการพัฒนาวิธีการจัดการขยะที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คือ การหมุนเวียนใช้ทรัพยากรธรรมชาติในห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการของเสีย วัสดุดีบ สินค้าที่หมดอายุ และพลังงาน ให้กลับไปเป็นทรัพยากรที่หมุนเวียนอยู่ในระบบด้วยกระบวนการที่เหมาะสม โดยสามารถสร้างการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพลังความร่วมมือที่ขับเคลื่อนงานด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นำทางไปสู่การจัดการขยะจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3

ข้อมูลประกอบการพิจารณาญาติ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นมลพิษที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประชาชน และสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องเร่งด่วนและจำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการ จัดการขยะอย่างระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ตั้งแต่การสร้างอุปนิสัย ลดปริมาณขยะมูลฝอย การบริการเก็บขน การกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งนโยบายของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้กำหนดแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในทางปฏิบัติโดยมุ่งเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามา ดำเนินการร่วมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยใช้รูปแบบศูนย์การจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร ซึ่งการดำเนินการตามนโยบายการจัดการขยะให้บรรลุผลในทางปฏิบัติ จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ และอากาศ

สถานการณ์ขยะมูลฝอย

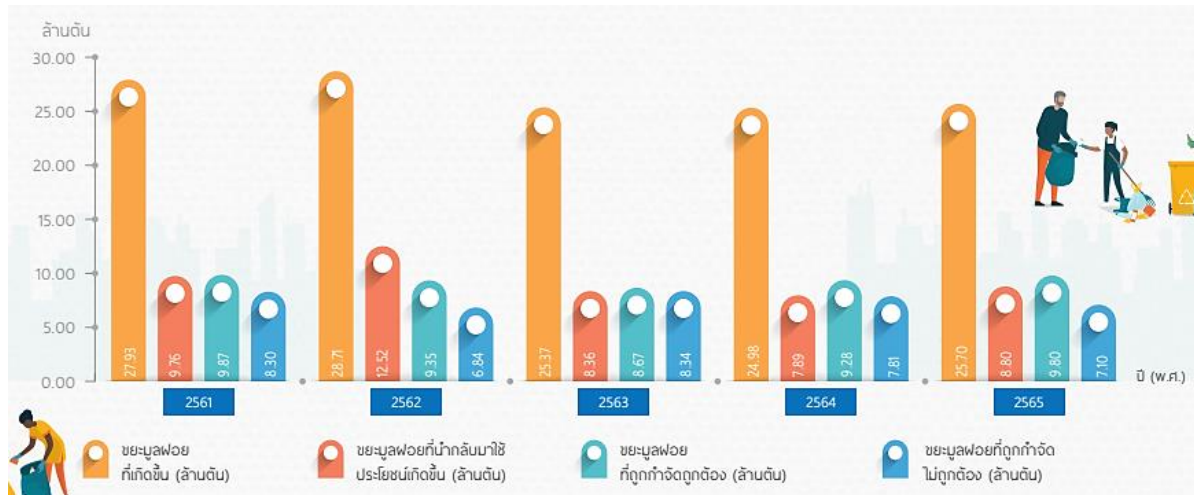
1. สถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทย

1.1 ขยะมูลฝอยจากชุมชน¹

แรงขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อขยะมูลฝอยชุมชน ได้แก่ การพัฒนาประเทศเพื่อรองรับการเติบโตและขยายตัว ทางเศรษฐกิจ การพัฒนาและขยายตัวของชุมชนเมือง ส่งผลให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจากชุมชน ชนบทหรือชุมชนเกษตรกรรม ทำให้จำนวนประชากรของชุมชนเมืองเพิ่มสูงขึ้น วิธีการดำเนินชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงต่อพฤติกรรมการผลิตและบริโภค โดยนิยมการสั่งอาหารออนไลน์เพื่อความสะดวกสบาย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจ การค้าขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ อาทิ เปลี่ยนจากการขายสินค้าหน้าร้าน เป็นการขายออนไลน์ ล้วนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่ส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน ขยะบรรจุภัณฑ์ และขยะพลาสติกเพิ่มมากขึ้นจากการผลิตและการบริโภค นอกจากนี้ การเกิดอุทกภัยในหลายจังหวัด ภายหลังจาก ระดับน้ำเริ่มลดลง จะมีการนำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ชำรุดเสียหายมาทิ้ง ทำให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่ม สูงขึ้นส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของแรงกดดันต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตและบริโภค การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการทำงาน ทำให้ประชาชนยังคงมีพฤติกรรมในการใช้บริการสั่งซื้อสินค้าและอาหาร ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวกสบายและง่ายต่อการสั่งซื้อสินค้า ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว แม้ว่าจะทำให้มีผลดีในเชิงเศรษฐกิจ แต่ส่งผลให้มีขยะมูลฝอยประเภทบรรจุภัณฑ์หรือพลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single use plastic) เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่าขยะมูลฝอยมีองค์ประกอบที่กำจัดยากขึ้น เช่น ฝ้ายอ้อม หน้ากากอนามัยใช้แล้ว ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ พลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง เป็นต้น และพบว่าประชาชนยังขาดความร่วมมือและความตระหนักในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี

¹ กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2565. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/08/pcdnew-2023-08-31_07-45-46_415782.pdf

ทำให้มีปริมาณขยะมูลฝอยเข้าสู่สถานที่กำจัดเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ขีดความสามารถในการบริหารจัดการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยไม่มีศักยภาพเพียงพอต่อการรองรับปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับขาดกฎหมายและกฎระเบียบที่จะรองรับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ตั้งแต่การผลิตจนถึงการเกิดเป็นขยะมูลฝอยและการให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ของตน ทำให้การกำจัดขยะมูลฝอยเป็นภาระของภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและการจัดการในปี พ.ศ. 2561-2565

ที่มา: รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2565, โดย กรมควบคุมมลพิษ, 2566. สืบค้นจาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/08/pcdnew-2023-08-31_07-45-46_415782.pdf

จากภาพที่ 1 สถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนทั้งสิ้น 25.70 ล้านตัน ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ จำนวน 8.80 ล้านตัน ขยะที่กำจัดอย่างถูกต้อง จำนวน 9.80 ล้านตัน และขยะที่กำจัดไม่ถูกต้อง จำนวน 7.10 ล้านตัน ทั้งนี้ หากมองเป็นรายภาคพบว่า ภาคกลางมีปริมาณขยะมูลฝอยสูงที่สุด 30,401 ตัน/วัน (จังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง 17,511 ตัน/วัน และกรุงเทพมหานคร 12,890 ตัน/วัน) รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณขยะมูลฝอย 16,882 ตัน/วัน ภาคใต้ 8,684 ตัน/วัน ภาคตะวันออก 6,565 ตัน/วัน ภาคเหนือ 4,585 ตัน/วัน และภาคตะวันตก 3,294 ตัน/วัน)

จากการศึกษาองค์ประกอบขยะมูลฝอย ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยพบว่า ขยะอาหารและขยะพลาสติกมีเป็นจำนวนมาก และเป็นสัดส่วนหลักของปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย สะท้อนให้เห็นว่าระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยยังไม่มีประสิทธิภาพและขยะมูลฝอยทั้ง 2 ประเภทยังคงเป็นปัญหาต่อระบบการกำจัดขยะมูลฝอย และเป็นตัวแปรหลักที่ส่งผลให้สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยหลายแห่งเต็มเร็วกว่ากำหนดหรือเกินศักยภาพที่จะรองรับได้ มีรายละเอียดดังนี้

ขยะอาหาร ในปี พ.ศ. 2565 ขยะมูลฝอยชุมชนที่ส่งมากำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยพบว่า ขยะอาหารมีปริมาณมากที่สุด โดยมีขยะอาหารเกิดขึ้น 9.68 ล้านตัน หรือคิดเป็นสัดส่วนของขยะอาหารในขยะมูลฝอยชุมชนร้อยละ 38 ขยะอาหารประกอบด้วยส่วนที่รับประทานได้ (Edible) ร้อยละ 39.5 และส่วนที่

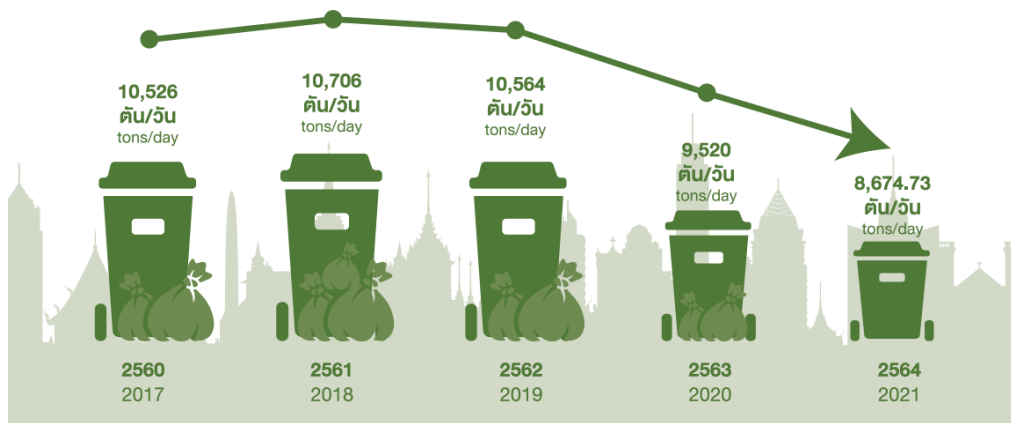
รับประทานไม่ได้ (inedible) ร้อยละ 60.5 เช่น กระจุก ก้างปลา และเปลือกของสัตว์ทะเล เป็นต้น ขยะอาหารในครัวเรือนที่พบมากที่สุด คือ ส่วนที่รับประทานไม่ได้และเปลือกผลไม้ สำหรับขยะอาหารที่เกิดจากผู้ประกอบอาหาร และผู้จำหน่ายอาหารเกิดขึ้นตั้งแต่ขั้นตอนการรับวัตถุดิบ การตัดแต่งการปรุงอาหารและการจัดจาน เช่น ขยะจากการตัดแต่งขยะจากการเก็บวัตถุดิบไว้นานแต่ไม่นำมาใช้จนเน่าเสีย อาหารที่ต้องทิ้งเพราะขายไม่หมด และอาหารเหลือทิ้งจากผู้บริโภค เป็นต้น

ขยะพลาสติก ในปี พ.ศ. 2565 มีขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single use plastics) ร้อยละ 11 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด หรือประมาณปีละ 2.83 ล้านตัน (อันดับ 2 รองจากขยะอาหาร) (เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 โดยปี พ.ศ. 2564 มีปริมาณขยะพลาสติก 2.76 ล้านตัน) ขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวที่เกิดขึ้น เช่น ถ้วยร้อน ถ้วยเย็น ถ้วยหิ้ว แก้วพลาสติก หลอดพลาสติก และกล่องโฟมบรรจุอาหาร มีการนำขยะพลาสติกกลับไปใช้ประโยชน์เฉลี่ยประมาณปีละ 0.71 ล้านตัน (ร้อยละ 25) (พ.ศ. 2564 นำขยะพลาสติกกลับไปใช้ประโยชน์เฉลี่ยประมาณ ปีละ 0.52 ล้านตัน) ส่วนที่เหลือ 2.04 ล้านตัน (ร้อยละ 72) จะถูกนำไปกำจัดโดยการฝังกลบรวมกับขยะมูลฝอยอื่น ๆ อีก 0.08 ล้านตัน (ร้อยละ 3) ไม่ได้ได้รับการจัดการและตกค้างในสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างสถานการณ์ขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร²

ข้อมูลสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ระบุว่าในภาพรวมปริมาณขยะของกรุงเทพมหานคร ลดลงจากปริมาณขยะสูงสุดในรอบ 30 ปี จากเดิมในปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณ 10,700 ตัน/วัน ในปี พ.ศ. 2562 เหลือ 10,500 ตัน/วัน ในปี พ.ศ. 2563 เหลือ 9,500 ตัน/วัน และในช่วงสองไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2564 เหลือ 8,800 ตัน/วัน แต่สัดส่วนของขยะพลาสติกในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด 19 กลับเพิ่มขึ้นจากภาวะปกติ โดยเฉพาะสัดส่วนขยะพลาสติกในเดือนเมษายน 2564 เพิ่มขึ้นจากเดือนมีนาคม 2564 กว่าร้อยละ 7.61 เนื่องจากประชาชนต้องหยุดซื้อเพื่อชาติตามมาตรการควบคุมโรคของภาครัฐ ดังภาพที่ 2

² กรุงเทพมหานคร. (2565). รายงานประจำปี 2565 สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก <https://webportal.bangkok.go.th/environmentbma/page/sub/8545/วารสาร-สำนักสิ่งแวดล้อม/0/info/311599/> รายงานประจำปี-2565-สำนักสิ่งแวดล้อม-กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2 ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและการจัดการในปี พ.ศ. 2561-2565

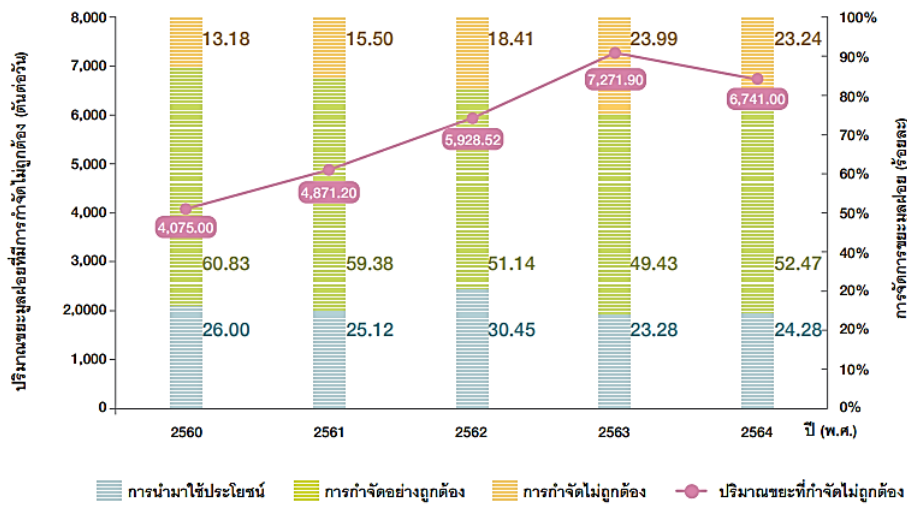
ที่มา: รายงานประจำปี 2565 สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร, โดย กรุงเทพมหานคร, 2565. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/environmentbma/page/sub/8545/วารสาร-สำนักสิ่งแวดล้อม/0/info/311599/รายงานประจำปี-2565-สำนักสิ่งแวดล้อม-กรุงเทพมหานคร>

1.2 ขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยว

1.2.1 ขยะจากแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2564 การท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อย่างกว้างขวาง ทำให้ภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศเริ่มชะลอตัว โดยเริ่มปรับตัวดีขึ้นในปี พ.ศ. 2565 จากการผ่อนคลายมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 การเปิดประเทศและมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจฟื้นตัว โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยจากแหล่งท่องเที่ยวตามมา ทั้งนี้ จากข้อมูลกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2565 พบว่า ขยะทะเลมีแหล่งกำเนิดจากบนบกร้อยละ 80 และในทะเลร้อยละ 20 ส่วนใหญ่เป็นขยะพลาสติกที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี และไหลลงสู่ทะเล สำหรับบริเวณพื้นที่ 23 จังหวัดชายทะเลในปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 29,000 ตันต่อวัน และมีขยะมูลฝอยที่กำจัดไม่ถูกต้อง 6,741 ตันต่อวัน ลดลงจาก พ.ศ. 2563 ที่มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 30,313.10 ตันต่อวัน และมีขยะมูลฝอยที่กำจัดไม่ถูกต้อง 7,271.90 ตันต่อวัน เมื่อพิจารณาในช่วง ปี พ.ศ. 2560-2564 พบว่า บริเวณพื้นที่ 23 จังหวัดชายฝั่งทะเลมีปริมาณขยะมูลฝอยที่มีการกำจัดไม่ถูกต้องมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 ส่งผลให้ปริมาณขยะทะเลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น³ ดังภาพที่ 3

³ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2565. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.onep.go.th/book/soe2565/>

ภาพที่ 3 การจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดชายฝั่งทะเล พ.ศ. 2560-2564

ที่มา: รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2565, โดย สำนักงานเลขาธิการนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566. สืบค้นจาก <https://www.onep.go.th/book/soe2565/>

นอกจากนี้ การเพิ่มจำนวนของขยะทะเลในระบบนิเวศแนวปะการังทั้งอ่าวไทยและอันดามันในพื้นที่จังหวัดระยอง ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี ปัตตานี นราธิวาส ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และตรัง แนวปะการังที่ถูกปกคลุมด้วยเศษอวน หรือขยะพลาสติกชิ้นใหญ่ก็จะทำให้งังกำนปะการังแตกหักเสียหายอ่อนแอหรือตายลงไปในที่สุด ซึ่งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะตกค้างในแนวปะการังมากที่สุด คือ กิจกรรมทางน้ำและการประมง (ร้อยละ 48) อาทิ เชือก เอ็นตกปลา อวน และเหยื่อล่อ รองลงมา คือ กิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ (ร้อยละ 47) โดยจังหวัดที่มีปริมาณขยะทะเลในระบบนิเวศแนวปะการังมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต ประจวบคีรีขันธ์ และปัตตานี ดังภาพที่ 4 มีรายละเอียด ดังนี้

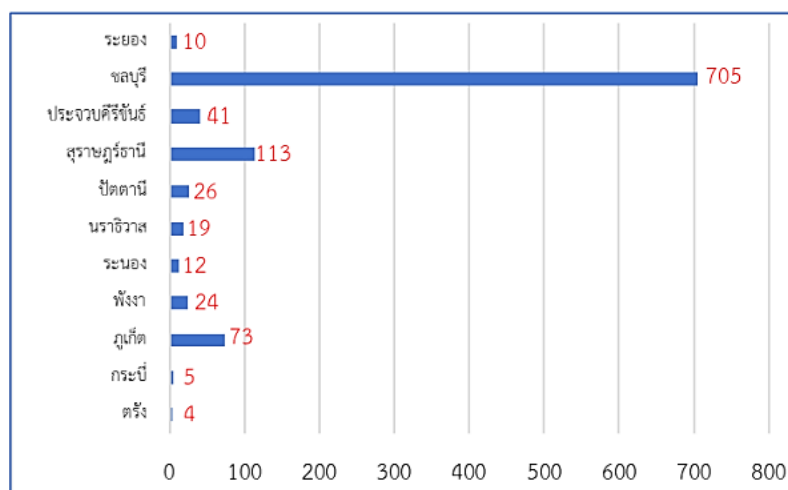
จังหวัดชลบุรี พบขยะทะเลในแนวปะการังมาจากแหล่งที่มา 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมทางน้ำและการประมง กิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ ขยะอื่น ๆ และวัสดุการแพทย์ และสุขอนามัย ขยะทะเลที่พบในแนวปะการังมากที่สุดมาจากกิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ (ร้อยละ 57) โดยมากเป็นขยะที่มาจาก การบริโภคและกิจกรรมชายฝั่ง ได้แก่ ขวดแก้ว ขวด พลาสติก ท่อ PVC และเหล็ก เป็นต้น ประเภทวัสดุของขยะที่ก่อให้เกิดขยะตกค้างในแนวปะการังที่พบมากที่สุด คือ ขยะประเภทขวดแก้ว รองลงมา คือ อุปกรณ์จับสัตว์น้ำ และขวดพลาสติก ตามลำดับ

จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบขยะทะเลในแนวปะการังมาจากแหล่งที่มา 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมทางน้ำและการประมง และกิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ ขยะทะเลที่พบในแนวปะการังมากที่สุดมาจากกิจกรรมทางน้ำและการประมง (ร้อยละ 63) โดยมากเป็นขยะที่มาจาก การประมง ได้แก่ เชือก อุปกรณ์การประมง และอวน เป็นต้น ประเภทวัสดุของขยะที่ก่อให้เกิดขยะตกค้างในแนวปะการังที่พบมากที่สุด คือ ขยะประเภทอุปกรณ์การประมง รองลงมา คือ เชือก และเหล็ก ตามลำดับ

จังหวัดภูเก็ต พบขยะทะเลในแนวปะการังมาจากแหล่งที่มา 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมทางน้ำและการประมง และกิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ ขยะทะเลที่พบในแนวปะการังมากที่สุดมาจากกิจกรรมทางน้ำและการประมง (ร้อยละ 75) โดยมากเป็นขยะที่มาจากกิจกรรมการประมง ได้แก่ เชือก และอวน เป็นต้น ประเภทวัสดุของขยะที่ก่อให้เกิดขยะตกค้างในแนวปะการังที่พบมากที่สุด คือ ขยะประเภทเชือก รองลงมา คือ อวนและขวดแก้ว ตามลำดับโดยขยะประเภทพลาสติกพบทั้งหมด จำนวน 11 ชิ้น หรือคิดเป็นร้อยละ 15 จากขยะที่พบทั้งหมดจำนวน 73 ชิ้น

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบขยะทะเลในแนวปะการังมาจากแหล่งที่มา 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมทางน้ำและการประมง กิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และขยะอื่น ๆ ขยะทะเลที่พบในแนวปะการังมากที่สุดมาจาก กิจกรรมทางน้ำและการประมง (ร้อยละ 61) โดยมากเป็นขยะที่มาจากกิจกรรมการประมง ได้แก่ เชือก อุปกรณ์การประมง และอวน เป็นต้น ประเภทวัสดุของขยะที่ก่อให้เกิดขยะตกค้างในแนวปะการังที่พบมากที่สุด คือ ขยะประเภทเชือก รองลงมา คือ อุปกรณ์การประมง และเหล็ก ตามลำดับ

จังหวัดปัตตานี พบขยะทะเลในแนวปะการังมาจากแหล่งที่มา 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมทางน้ำและการประมง กิจกรรมชายฝั่งและนันทนาการ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ขยะทะเลที่พบในแนวปะการังมากที่สุดมาจาก กิจกรรมทางน้ำและการประมง (ร้อยละ 77) โดยมากเป็นขยะที่มาจากกิจกรรมการประมง ได้แก่ เชือก อวนและอุปกรณ์การประมง เป็นต้น ประเภทวัสดุของขยะที่ก่อให้เกิดขยะตกค้างในแนวปะการังที่พบมากที่สุด คือ ขยะประเภทเชือก รองลงมา คือ อวน และพลาสติก ตามลำดับ⁴

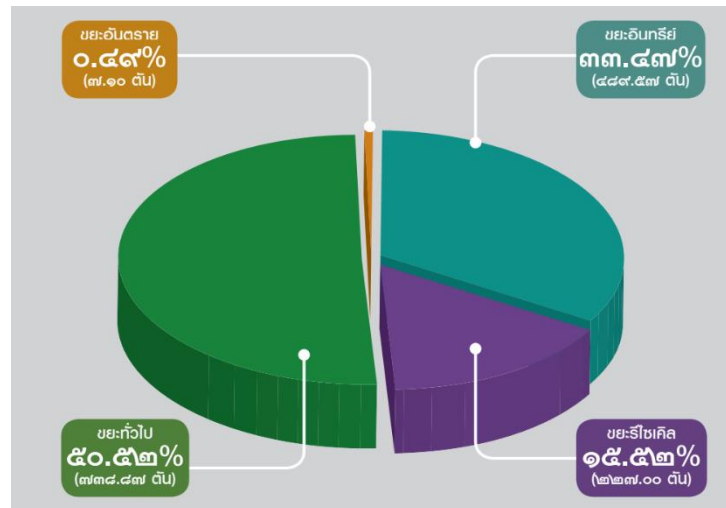
ภาพที่ 4 ปริมาณขยะทะเลในระบบนิเวศแนวปะการัง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ที่มา: รายงานประจำปี 2565, โดย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2566, สืบค้นจาก <https://www.dmcr.go.th/detailLib/7381>

⁴ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2566). รายงานประจำปี พ.ศ. 2565. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.dmcr.go.th/detailLib/7381>

1.2.2 ขยะจากแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ⁵

ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ มีปริมาณลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 1,462.53 ตัน แบ่งเป็น ขยะทั่วไป จำนวน 738.87 ตัน (ร้อยละ 50.52) ขยะอินทรีย์ จำนวน 489.57 ตัน (ร้อยละ 33.47) ขยะรีไซเคิล จำนวน 227.00 ตัน (ร้อยละ 15.52) และขยะอันตราย จำนวน 7.10 ตัน (ร้อยละ 0.49) คิดเป็นอัตราการเกิดขยะ 0.13 กิโลกรัม/คน/วัน ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

ที่มา: รายงานประจำปี 2565, โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2566, สืบค้นจาก

<https://portal.dnp.go.th/assets/files/annual%20report/2022/files/downloads/DNP-Annual-Report-2022.pdf>

สภาพปัญหาจัดการขยะมูลฝอย

1. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยก

1.1 ประเภทขยะมูลฝอย ประชาชนยังคงทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภท เนื่องจากขยะบรรจุภัณฑ์บางประเภทมีราคาซื้อต่ำหรือไม่มีการรับซื้อโดยร้านรับซื้อของเก่า ทำให้ประชาชนทิ้งรวมกับขยะอื่น ๆ เพื่อนำไปกำจัด การไม่มีเครื่องมือ กลไกกำกับ และควบคุมให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบสินค้าและผลิตภัณฑ์ของตนเอง

1.2 ประเภทขยะอาหาร จากกรณีศึกษาพฤติกรรมแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงการป้องกันและลดการเกิดขยะอาหาร รวมถึงการคัดแยกและจัดการขยะอาหารตั้งแต่ต้นทางของประชาชน

⁵ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2566). รายงานประจำปี 2565. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566 จาก <https://portal.dnp.go.th/assets/files/annual%20report/2022/files/downloads/DNP-Annual-Report-2022.pdf>

1.3 ประเภทขยะพลาสติก การจัดการขยะพลาสติกที่ผ่านมายังมีปัญหามลพิษในการดำเนินงานโดยไม่มีกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับเพื่อใช้ในการลด ควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษพลาสติก โดยเฉพาะ ยังคงมีการผลิตและออกแบบผลิตภัณฑ์พลาสติกหลากหลายวัสดุ และหลากหลายประเภทโดยไม่ได้คำนึงถึงการนำกลับมาใช้ประโยชน์ทำให้เกิดขยะพลาสติกเพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ ประชาชนยังขาดความตระหนักและความร่วมมือในการลด เลิกใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (Single use plastics) มีการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกมากเกินไปจนความจำเป็น และเพิ่มขึ้นนับจากที่มีสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นต้นมา

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีการวางระบบการคัดแยกและเก็บขนขยะมูลฝอยแบบแยกประเภททำให้ขยะอาหารปนเปื้อนขยะอื่น ๆ ก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบคัดแยก ซึ่งหากจัดการขยะอาหารไม่ถูกวิธีจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยขยะอาหารสามารถก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกและส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากเมื่อขยะอินทรีย์เกิดการย่อยสลายในสภาวะที่ไร้อากาศ จุลินทรีย์ที่ไม่ใช้อากาศจะสร้างก๊าซมีเทนซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่มีศักยภาพในการทำให้โลกร้อนถึง 28 เท่า เทียบกับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

3. ในปัจจุบันไม่มีกฎหมายที่มีผลบังคับให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยหรือลงโทษหากประชาชนไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

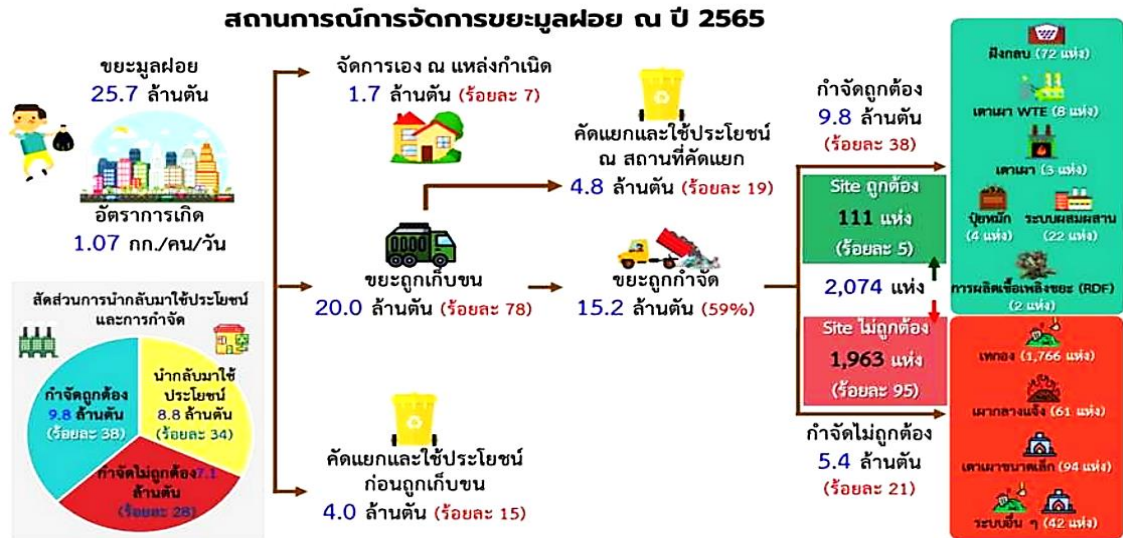
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการบริหารจัดการขยะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

การจัดการขยะมูลฝอย⁶

1. การจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ

เมื่อปี พ.ศ. 2565 ขยะมูลฝอย จำนวน 25.7 ล้านตัน มีการจัดการภายในครัวเรือน 1.7 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 7 มีการคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์จากบ้านเรือนและแหล่งกำเนิด 4 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 15 ส่วนขยะที่เหลือ 20 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 78 ถูกเก็บรวบรวมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งมีการคัดแยกเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์รวม 4.8 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 19 คงเหลือขยะมูลฝอย จำนวน 15.2 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 59 ที่นำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 9.8 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 38 และกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง 5.4 ล้านตัน ดังภาพที่ 6

⁶ กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2565. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/08/pcdnew-2023-08-31_07-45-46_415782.pdf

ภาพที่ 6 ภาพรวมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทยปี พ.ศ. 2565

ที่มา: รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2565, โดย กรมควบคุมมลพิษ, 2566. สืบค้นจาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/08/pcdnew-2023-08-31_07-45-46_415782.pdf

การคัดแยกและใช้ประโยชน์ จากปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศจำนวน 25.7 ล้านตัน มีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 8.8 ล้านตัน หรือร้อยละ 34 โดยปริมาณที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการคัดแยกและนำขยะรีไซเคิลประเภทเศษแก้ว กระดาษ พลาสติก เหล็ก และอะลูมิเนียม กลับมาใช้ประโยชน์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การซื้อขายวัสดุรีไซเคิลโดยร้านรับซื้อของเก่า ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน ธนาคารขยะรีไซเคิล และการเรียกคืนบรรจุภัณฑ์จากผู้ประกอบการ เพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมต่อไป

การกำจัดขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยจำนวน 15.2 ล้านตัน (ร้อยละ 59 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น) ถูกนำไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย จำนวน 2,074 แห่ง (รัฐ 1,990 แห่ง และเอกชน 84 แห่ง) ซึ่งมีการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ จำนวน 111 แห่ง หรือร้อยละ 5 (รัฐ 81 แห่ง และเอกชน 30 แห่ง) โดยเป็นระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาลหรือระบบฝังกลบแบบกึ่งใช้อากาศจำนวน 72 แห่ง ระบบเตาเผาผลิตพลังงานจำนวน 8 แห่ง ระบบเตาเผาที่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศจำนวน 3 แห่ง ระบบหมักทำปุ๋ยหรือหมักก๊าซชีวภาพ 4 แห่ง ระบบผลิตเชื้อเพลิงขยะ (RDF) จำนวน 2 แห่ง และระบบผสมผสาน จำนวน 22 แห่ง สถานที่กำจัดขยะมูลฝอย จำนวน 1,963 แห่ง มีการกำจัดอย่างไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ หรือร้อยละ 95 (รัฐ 1,909 แห่ง และเอกชน 54 แห่ง) โดยเป็นการเทกองกลางแจ้งหรือการเทกองแบบควบคุม จำนวน 1,767 แห่ง การเผากลางแจ้ง จำนวน 61 แห่ง เตาเผาไม่มีระบบบำบัดมลพิษอากาศ จำนวน 94 แห่ง และระบบอื่น ๆ ที่มีการเทกองหรือเทกองแบบควบคุมดำเนินการในสถานที่ จำนวน 41 แห่ง

2. กรณีตัวอย่างการจัดการขยะมูลฝอย

2.1 การจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร⁷

กรุงเทพมหานครจัดเก็บขยะมูลฝอยได้ประมาณวันละ 9,000 ตัน โดยจะถูกส่งไปยังศูนย์กำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์กำจัดมูลฝอยหนองแขม ศูนย์กำจัดมูลฝอยสายไหม และศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช ด้วยวิธีการกำจัดมูลฝอยต่าง ๆ ดังนี้

ศูนย์กำจัดมูลฝอยหนองแขม รับปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 4,350 ตัน/วัน ดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้เทคโนโลยี 4 แบบ ดังนี้

- การฝังกลบ 3,000 ตัน/วัน
- เทคโนโลยีเตาเผาแบบตะกรับ (Stoker type) 300 ตัน/วัน
- การเผาไหม้เพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า 1,000 ตัน/วัน อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง
- การเผาที่เตาเผามูลฝอยติดเชื้อ 50 ตัน/วัน

ศูนย์กำจัดมูลฝอยสายไหม รับปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 1,900 ตัน/วัน ดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้เทคโนโลยี 2 แบบ ดังนี้

- การฝังกลบ 1,900 ตัน/วัน
- โครงการในอนาคต ระบบเตาเผา 1,000 ตัน/วัน อยู่ระหว่างดำเนินการของบจัดสรรจากสภา

กรุงเทพมหานคร

ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช รับปริมาณขยะมูลฝอยประมาณ 2,000 ตัน/วัน ดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยโดยใช้เทคโนโลยี 4 แบบ ดังนี้

- การฝังกลบ 1,200 ตัน/วัน
- การเผาไหม้เพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า 1,000 ตัน/วัน อยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง
- การหมักทำปุ๋ยอินทรีย์ (Compost) 1,600 ตัน/วัน
- การกำจัดมูลฝอยด้วยเทคโนโลยีเชิงกล-ชีวภาพ (MBT) 800 ตัน/วัน

2.2 การจัดการขยะมูลฝอยของเมืองพัทยา

ขยะมูลฝอยทั่วไปของเมืองพัทยามีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเขตเมืองพัทยาเฉลี่ย 355.558 ตัน/วัน (ข้อมูล ณ กุมภาพันธ์ 2564) และข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเมืองพัทยา ในปี พ.ศ. 2563 มีประมาณ 130,062.15 ตัน/ปี ดังตารางที่ 1 ส่วนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยใช้วิธีจ้างเหมาเก็บขนขนถ่าย และกำจัดมูลฝอยชุมชนเมืองพัทยา โดยเมืองพัทยาดำเนินการจัดจ้างเอกชนจัดเก็บและขนส่งมูลฝอยที่จัดเก็บได้ไปกำจัดที่ บริษัท ทีพีโอโพลีน จำกัด (มหาชน) โดยวิธีเผาในเตาเผาขยะอย่างถูกวิธี ซึ่งมีช่วงเวลาที่ทำกรเก็บขนขยะมูลฝอย คือ 08.00 นาฬิกา 13.00 นาฬิกา และ 02.00 นาฬิกา

⁷ กรุงเทพมหานคร. (2565). รายงานประจำปี 2565 สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก <https://webportal.bangkok.go.th/environmentbma/page/sub/8545/วารสาร-สำนักสิ่งแวดล้อม/0/info/311599/รายงานประจำปี-2565-สำนักสิ่งแวดล้อม-กรุงเทพมหานคร>

ตารางที่ 1 ข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเมืองพัทยา ในปี พ.ศ. 2563

เดือน	ปริมาณขยะมูลฝอย (ตัน)
มกราคม	16,844.05
กุมภาพันธ์	13,723.86
มีนาคม	12,022.25
เมษายน	8,498.36
พฤษภาคม	9,470.06
มิถุนายน	9,693.98
กรกฎาคม	10,648.87
สิงหาคม	10,030.15
กันยายน	9,898.30
ตุลาคม	10,231.75
พฤศจิกายน	9,679.32
ธันวาคม	9,321.20
รวม	130,062.15

ที่มา: บรรยายสรุปเมืองพัทยา ปี 2564, โดย เมืองพัทยา, 2564, สืบค้นจาก <https://www.pattaya.go.th/wp-content/uploads/2021/10/บรรยายสรุปเมืองพัทยา-ปี-2564.pdf>

การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย คือ

1. กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม⁸

1.1 กำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากสถานที่ฝังกลบมูลฝอยอย่างถูกต้องหลักสุขาภิบาล พ.ศ. 2565 ครอบคลุมมูลฝอยทั่วไป แต่ไม่รวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน และสิ่งของที่ไม่ใช่แล้วหรือของเสียที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการ โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน และกำหนดมาตรฐานน้ำทิ้ง 10 พารามิเตอร์ ได้แก่ ค่าความเป็นกรดและด่าง บีโอดี ซีโอดี ไนโตรเจน ทั้งหมดของแข็งแขวนลอยทั้งหมด สารหนู แคดเมียม ตะกั่ว ปรอท และแมงกานีส

⁸ กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2565. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/08/pcdnew-2023-08-31_07-45-46_415782.pdf

1.2 จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565-2570) โดยมุ่งเน้นการยกระดับการจัดการตามลำดับความสำคัญของการจัดการขยะรูปแบบใหม่ (The Waste Management Hierarchy) และการบริหารจัดการขยะตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Life Cycle Management Approach) เป็นการจัดการขยะที่ต้นทาง เพิ่มประสิทธิภาพระบบกำจัดขยะ และพัฒนาเครื่องมือการบริหารจัดการขยะ ซึ่งจะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยมีเป้าหมาย ณ ปี พ.ศ. 2570 คือ 1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 80 2) ขยะบรรจุภัณฑ์มีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ พลาสติกร้อยละ 100 แก้วร้อยละ 86 กระดาษร้อยละ 74 และอะลูมิเนียมร้อยละ 81 3) ขยะอาหารลดลงเหลือร้อยละ 28 4) ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 50 5) มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 100 และ 6) กากของเสียอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 100

1.3 จัดทำ Road map แผนที่นำทางการจัดการขยะอาหาร (พ.ศ. 2566-2573) และแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งจะเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการป้องกันการเกิดขยะอาหาร ลดขยะอาหาร และแก้ไขปัญหาการจัดการขยะอาหารของประเทศอย่างเป็นระบบและครบวงจร โดยมีเป้าหมายลดปริมาณอาหารจากแหล่งกำเนิดขยะลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2573 ตั้งแต่การจำหน่ายอาหาร การประกอบอาหาร จนถึงการบริโภคอาหาร ในแต่ละภาคส่วน ทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ผู้จำหน่ายอาหาร ผู้ประกอบอาหาร และผู้บริโภค

1.4 จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อยกระดับการบริหารจัดการขยะพลาสติกให้ดีขึ้นกว่าเดิม ขับเคลื่อนการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง และยกระดับการจัดการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา นโยบายและแผนของประเทศพันธมิตรระหว่างประเทศและกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาค โดยมีเป้าหมาย คือ 1) ปริมาณขยะพลาสติกเป้าหมาย ขวดพลาสติก (ทุกชนิด) ฝาขวด บรรจุภัณฑ์ฟิล์มพลาสติกชั้นเดียว ถุงพลาสติกหูหิ้ว และถ้วย/แก้วพลาสติก) ที่เข้าสู่ระบบฝังกลบขยะลดลงร้อยละ 100 2) ผลิตภัณฑ์พลาสติกเป้าหมายเข้าสู่ระบบรีไซเคิลร้อยละ 100 และ 3) ลดปริมาณขยะพลาสติกที่มีโอกาสหลุดรอดลงสู่ทะเลร้อยละ 50

1.5 กำหนดนโยบายกำกับกับการนำเข้าเศษพลาสติกและมาตรการกำกับกับการนำเข้าเศษพลาสติก และมาตรการลดผลกระทบจากการห้ามนำเข้าเศษพลาสติก เพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการเสนอแนะ มาตรการแนวทางแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกทั้งที่นำเข้ามาและที่มีในประเทศอย่างเป็นระบบและครบวงจร เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

1.6 เพิ่มองค์ความรู้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเดินระบบกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะ การติดตามตรวจสอบ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องในพื้นที่ต่าง ๆ ทุกภูมิภาค รวมทั้งจัดทำรายงานผลการตรวจสอบสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงแก้ไขและวางแผนการกำจัดขยะมูลฝอยระยะยาวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

1.7 ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยดำเนินโครงการ 3 โครงการ คือ 1) โครงการจังหวัดสะอาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอย 2) สนับสนุนผลักดันการรวมกลุ่มพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอย (Cluster) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นให้เอกชนร่วมดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอย และ 3) ผลักดันโครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนทุกจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาขยะอาหาร และลดปริมาณขยะที่นำไปกำจัด

1.8 ดำเนินการสนับสนุนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยผ่านโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ โครงการขับเคลื่อนนโยบายจังหวัดสะอาดประจำปี ซึ่งดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 โครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนซึ่งมุ่งเน้นการจัดการขยะอินทรีย์ตั้งแต่ต้นทางซึ่งจะช่วยลดการปริมาณขยะมูลฝอยมากำจัด และช่วยลดการเกิดก๊าซเรือนกระจกจากการฝังกลบขยะมูลฝอย และนโยบายการผลักดันการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มอบหมายให้เอกชนดำเนินการหรือร่วมดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอยการ

1.9 ดำเนินโครงการส่งเสริมการจัดการขยะโดยชุมชน โครงการโรงเรียนกรุงเทพมหานครปลอดขยะ (Zero Waste School) โครงการความร่วมมือภาครัฐ เอกชน ประชาสังคมจัดการพลาสติกและขยะอย่างยั่งยืน โครงการ “วน” เพื่อลดขยะพลาสติกอย่างยั่งยืนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โครงการมือวิเศษกรุงเทพ แยกเพื่อให้...ไม่เควด และโครงการพัฒนาระบบการจัดการขยะครบวงจร “ไม่เทรวม”

2. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง⁹

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้ดำเนินงานโครงการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะทะเล อาทิ 1) ออกประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่องห้ามนำภาชนะที่ทำด้วยโฟมและบรรจุภัณฑ์พลาสติกชนิดใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Singleuse Plastics) 2) ริเริ่มการจัดทำแผนปฏิบัติการภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเล พ.ศ. 2564-2568 (ASEAN Regional Action Plan for Combating Marine Debris 2021-2025) ภายใต้ปฏิญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเลในภูมิภาคอาเซียน (The Bangkok Declaration on Combating Marine Debris in the ASEAN Region) และกรอบปฏิบัติการอาเซียนว่าด้วยขยะทะเล และดำเนินโครงการวิจัยความร่วมมือระดับภูมิภาคและการสร้างขีดความสามารถสำหรับการติดตามและการลดขยะทะเลจากการประมงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อประเมินปริมาณเครื่องมือประมงที่สูญหายหรือ ถูกทิ้ง ฝ่าวัดติดตาม และการพัฒนาแนวทางการกำจัดเครื่องมือประมงเหล่านั้น และ 3) ศึกษาผลกระทบของขยะทะเลต่อสัตว์ทะเลหายากพบว่า สัตว์ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ เต่าทะเล โดยสัตว์ทะเลส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการกิน ประเภทขยะที่ก่อให้เกิดผลกระทบส่วนใหญ่เป็นเศษเชือกหรือวัสดุที่เป็นเส้นยาวที่ไม่ใช่เอ็น รองลงมาเป็นเศษอวนและถุงพลาสติก ทั้งนี้ จากการดำเนินงานกรมฯ สามารถจัดเก็บขยะที่ตกค้างออกจากระบบนิเวศชายฝั่งทะเลได้รวมทั้งสิ้นประมาณ 444 ตัน มีขยะรวม 3,950,904 ชิ้น โดยองค์ประกอบของขยะตกค้างบริเวณชายฝั่งที่พบมาก 10 อันดับแรก ได้แก่ ขวดเครื่องดื่มพลาสติก (ร้อยละ 13) ถุงพลาสติกอื่น ๆ (ร้อยละ 11) เศษโฟม (ร้อยละ 8) ขวดเครื่องดื่มแก้ว (ร้อยละ 8)

⁹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2565. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.onep.go.th/book/soe2565/>

ถุงก๊อบแก๊บ (ร้อยละ 8) ห่อ/ถุงอาหาร (ร้อยละ 7) เศษพลาสติก (ร้อยละ 6) เสื้อผ้า/รองเท้า/เครื่องประดับ/แว่นตา/สร้อยคอ (ร้อยละ 4) ก่องอาหาร/โพน (ร้อยละ 4) และกระป๋อง เครื่องดื่ม (ร้อยละ 3) รวมคิดเป็นร้อยละ 73 ส่วนที่เหลือเป็นขยะประเภทอื่น ๆ (ร้อยละ 27) และในจำนวนขยะตกค้างชายฝั่งที่เก็บได้ทั้งหมดนี้ ส่วนใหญ่เป็นขยะพลาสติก ร้อยละ 83 นอกจากนี้ จากการเก็บข้อมูลปริมาณขยะทะเลลอยน้ำที่ไหลผ่านปากแม่น้ำสายสำคัญบริเวณอ่าวไทยตอนบนและอ่าวไทยตอนล่าง รวม 9 แม่น้ำ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา แม่น้ำเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร แม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร แม่น้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม แม่น้ำบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี ทะเลสาบสงขลา จังหวัดสงขลา แม่น้ำปัตตานี จังหวัดปัตตานี แม่น้ำบางนรา และแม่น้ำโกลก จังหวัดนราธิวาส พบขยะลอยน้ำที่ไหลออกจากแม่น้ำบริเวณอ่าวไทยตอนบนมีปริมาณเฉลี่ย 84,524,933 ชิ้น/ปี (น้ำหนักเฉลี่ย 738 ตัน/ปี) โดยผ่านมาจากแม่น้ำเจ้าพระยามากที่สุด (จำนวนเฉลี่ย 52,649,113 ชิ้น/ปี น้ำหนักเฉลี่ย 317 ตัน/ปี) และขยะลอยน้ำที่ไหลออกมาจากปากแม่น้ำบริเวณอ่าวไทยตอนล่างมีปริมาณเฉลี่ย 10,061,877 ชิ้น/ปี น้ำหนักเฉลี่ย 284 ตัน/ปี โดยผ่านมาทางปากทะเลสาบสงขลามากที่สุด (น้ำหนักเฉลี่ย 142 ตัน/ปี จำนวนเฉลี่ย 5,517,079 ชิ้น/ปี) โดยประเภทวัสดุที่ก่อให้เกิดขยะมากที่สุด คือ พลาสติกแผ่นบาง กิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะมากที่สุด คือ กิจกรรมชายฝั่งและการพักผ่อน นอกจากนี้ เนื่องจากในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้มีการประกาศใช้มาตรการควบคุมและขอความร่วมมือให้ประชาชนจำกัดการเดินทางรวมถึงเน้นการทำงานที่บ้าน ทำให้มีการใช้บริการส่งสินค้าและอาหารในรูปแบบออนไลน์ ปริมาณการใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้จำนวนชิ้นขยะลอยน้ำในภาพรวมจากทุกปากแม่น้ำมีปริมาณสูง

3. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช¹⁰

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ดำเนินงานลดคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายตามนโยบายกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุกแห่งทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558-ปัจจุบัน โดยได้นำแนวคิดในเรื่องการใช้น้อย ใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Reduce Reuse Recycle: 3Rs) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยววนาขยะกลับบ้านหรือกิจกรรมขยะคืนถิ่น นอกจากนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยังได้มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและยกระดับให้อุทยานแห่งชาติเป็นอุทยานแห่งชาติปลอดขยะ (Zero Waste National Park) เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคทรัพยากรอย่างรู้คุณค่ามีการจัดการขยะอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพจึงได้กำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการขยะและขยะอันตราย รวมถึงแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการขยะและขยะอันตรายในอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้การจัดการขยะและขยะอันตรายเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการจัดการอุทยานแห่งชาติ ทั้งยังได้ออกประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่อง ห้ามนำภาชนะที่ทำด้วยโพน และบรรจุภัณฑ์พลาสติกชนิดใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single Use Plastics) เข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ พลาสติกหุ้มความหนา

¹⁰ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2566). รายงานประจำปี 2565. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566 จาก <https://portal.dnp.go.th/assets/files/annual%20report/2022/files/downloads/DNP-Annual-Report-2022.pdf>

น้อยกว่า 36 ไมครอน กล่องบรรจุอาหารพลาสติก แก้วพลาสติก (แบบบางใช้ครั้งเดียว) หลอดพลาสติก และชิ้นส่วนพลาสติก หากผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิดมาตรา 20 ประกอบมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2565

4. กรุงเทพมหานคร¹¹

ได้ดำเนินโครงการจัดการมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดจำนวนมูลฝอย และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีซึ่งได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเป็นอย่างดี ดังนี้

2.1 โครงการจิตอาสาพระราชทาน “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” ด้านสิ่งแวดล้อม ประจำปี พ.ศ. 2564 โดยดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาล้างทำความสะอาดพื้นที่ทางเท้า พื้นผิวจราจร พัฒนาล้างทำความสะอาดและจัดเก็บขยะชิ้นใหญ่พื้นที่ลานจอดรถ เก็บขนมูลฝอย พัฒนาล้างทำความสะอาดพื้นที่ภายในสวนหลวงพระราม 8 และพื้นที่ใต้สะพานพระราม 9 เป็นต้น

2.2 โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการค่าธรรมเนียมการให้บริการในการจัดการมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร โดยจัดการระบบบริหารจัดการการเก็บค่าธรรมเนียมฯ โดยครอบคลุมฐานข้อมูลหลังคาเรือนที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมฯ ที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน รวมถึงสามารถชำระค่าธรรมเนียมผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ ทำให้สามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมฯ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีช่องทางการรับชำระค่าธรรมเนียมฯ ที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้ารับบริการ

2.3 กิจกรรมตลาดนัดรีไซเคิล จัดกิจกรรมตลาดนัดรีไซเคิล ณ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ดินแดง โดยนัดผู้ซื้อมารับซื้อขยะรีไซเคิล เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดการขยะรีไซเคิลอย่างเหมาะสมให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของส่วนราชการต่าง ๆ

2.4 ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะที่ต้นทางดำเนินการประชุมเพื่อสนับสนุน และส่งเสริมชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามโครงการส่งเสริมการลดและคัดแยกมูลฝอยที่ต้นทาง โดยโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) พ.ศ. 2564 มีชุมชนในกรุงเทพมหานครเข้าร่วมโครงการดังกล่าว จำนวน 46 ชุมชน จาก 43 เขต

2.5 กิจกรรมทรัพย์ทวีรีไซเคิล เป็นกิจกรรมที่มีการรับสมัครสมาชิกและจัดทำบัญชี เพื่อใช้ในการติดต่อสมาชิก โดยสมาชิกจะเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ในศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ดินแดง จะมีการแจ้งให้สมาชิกนำขยะรีไซเคิลที่มีการล้างทำความสะอาดแล้วมาใส่ไว้ในตู้ทรัพย์ทวีรีไซเคิล สมาชิกต้องระบุรหัสสมาชิก หรือชื่อและหน่วยงานข้างถุง/หีบห่อ/มัดของขยะที่นำมาขาย หลังจากนั้นจะประสานกับผู้รับซื้อเพื่อขายขยะรีไซเคิล และสมาชิกสามารถรับเงินได้ในวันที่ 5 ของเดือนถัดไป

2.6 การศึกษาการแปรรูปมูลฝอยอินทรีย์ด้วยการหมักปุ๋ยอินทรีย์ และนำไปใช้ประโยชน์ โดยได้นำกิ่งไม้จากที่สาธารณะมาเป็นวัตถุดิบให้กับโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ของกรุงเทพมหานครที่มีอยู่ 2 แห่ง

¹¹ กรุงเทพมหานคร. (2565). รายงานประจำปี 2565 สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก <https://webportal.bangkok.go.th/environmentbma/page/sub/8545/วารสาร-สำนักสิ่งแวดล้อม/0/info/311599/> รายงานประจำปี-2565-สำนักสิ่งแวดล้อม-กรุงเทพมหานคร

คือ โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์อ่อนนุชและโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์หนองแขม มีการศึกษาการแปรรูปมูลฝอยอินทรีย์ด้วยการหมักปุ๋ยอินทรีย์โดยใช้ผักและเปลือกผลไม้ ผักตบชวา เป็นวัตถุดิบหลักใช้ประโยชน์ ได้แก่ การทดลองหมักปุ๋ยอินทรีย์ด้วยวัตถุดิบ และการนำปุ๋ยอินทรีย์ที่หมักไปทดสอบการเจริญเติบโตของผักกวางตุ้งกับดาวเรือง และต้นคริสติน่า ผลการศึกษาพบว่า ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผสมในดินปลูกสามารถเสริมสร้างการเจริญเติบโตได้ดีกว่าต้นที่ไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างชัดเจน โดยปุ๋ยสูตรที่มีส่วนผสมผัก และเปลือกผลไม้มีผลต่อการเจริญเติบโตของต้นกวางตุ้ง และต้นดาวเรืองมากที่สุดในขณะที่ปุ๋ยสูตรที่มีส่วนผสมผักตบชวา ส่งผลต่อการฟื้นฟูและการเจริญเติบโตของต้นคริสติน่า ประโยชน์จากการศึกษาสามารถนำไปขยายผลในส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปุ๋ยอินทรีย์ให้มีความหลากหลายเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ใช้งาน และสนับสนุนนโยบายการจัดการมูลฝอยอินทรีย์อย่างเป็นระบบช่วยประหยัดงบประมาณการจัดการมูลฝอยและการซื้อปุ๋ยอินทรีย์ของกรุงเทพมหานคร

5. เมืองพัทยา

เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2565 เมืองพัทยาได้จัดให้มีการประชุมพิจารณาแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย Cluster ครั้งที่ 2 จังหวัดชลบุรี รวม 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอบางละมุง ศรีราชา และสัตหีบ เพื่อทบทวนผลการศึกษาดูงานการบริหารจัดการขยะมูลฝอย (Cluster 2) ลดปัญหาการฝังกลบขยะกว่า 1,500 ตัน เนื่องจากการขยายตัวของจำนวนประชากร และนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีของเสียและของเหลือทิ้งจากบ้านเรือนและชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มว่าสิ่งของเหลือทิ้งจะเกินขีดความสามารถในการรองรับของหลุมฝังกลบที่มี ประกอบกับการมีเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ยิ่งจะทำให้ปริมาณขยะเพิ่มสูงอีกมากกว่าขยายตัวของเมืองและภาคอุตสาหกรรม

โดยการดำเนินการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยเป็นบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ซึ่งที่ผ่านมาเมืองพัทยาได้ปรับเปลี่ยนและบริหารจัดการจนเข้าสู่ระบบการจัดการขยะ จนนำไปสู่การแก้ไขปรับเปลี่ยนรูปแบบ และผู้รับเหมารายใหม่ที่มีศักยภาพเข้ามาดำเนินการ โดยในเบื้องต้นได้มีการพักและขนถ่ายไปยังอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดสระบุรี แต่เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายที่สูง กระทรวงมหาดไทยจึงกำหนดให้มีการบูรณาการร่วมกันในการจัดการบริหารขยะมูลฝอย โดยแบ่งพื้นที่จังหวัดชลบุรีออกเป็น 5 Cluster ซึ่งอำเภอบางละมุงถูกจัดอยู่ในพื้นที่ของ Cluster ที่ 2 ร่วมกับอำเภอสัตหีบ และศรีราชา ตามแผนเดิมจะมีการขนถ่ายขยะจาก 3 อำเภอ ในปริมาณ 1,590 ตัน/วัน ไปกำจัดที่บ่อขยะตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอบางละมุง จนเกิดปัญหาการคัดค้านจากประชาชน จึงได้ทำการศึกษาและวางแผนในการบริหารจัดการใหม่ โดยจะมีการพักและขนถ่ายขยะไปทิ้งในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมบ่อวิน อำเภอสัตหีบ เพื่อทำการเผาทำลายกว่าร้อยละ 97 และผลิตไฟฟ้าที่จะได้ปริมาณถึง 29.7 เมกะวัตต์ หลังจากนั้นเมืองพัทยาจะจัดตั้งศูนย์พักเพื่อรอการขนถ่ายขยะไปทิ้งยังนิคมอุตสาหกรรม โดยไม่มีการขนมากองขยะเพื่อสร้างปัญหามลพิษเช่นในอดีต การศึกษาแนวทางใหม่นี้ เมืองพัทยาจะเป็นเจ้าภาพในการศึกษาความเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการวางแผนดำเนินโครงการ และต้องมีความคุ้มค่าการลงทุน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนใน 3 พื้นที่หลัก

เพื่อใช้ประกอบข้อมูลก่อนจะนำผลสรุปและรวบรวมเสนอต่อเมืองพัทยา และส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเร่งรัดดำเนินการ โดยคาดว่าจะมีผลเป็นรูปธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2570¹²

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” โดย ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ (2562)¹³

งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการขยะของชุมชนตำบลป่าแป๋ สู่แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นโครงการวิจัยและพัฒนาหนึ่งที่ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ประชากรในการศึกษานี้ ได้ทำการศึกษา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนในเขตตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6,157 คน และกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการขยะของชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านสาธารณสุข จากนั้นผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาประเด็นด้านการสร้างเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรภายใต้แนวคิดที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า

ด้านการสร้างเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ ด้านการจัดการขยะมูลฝอยและเทคโนโลยีในการจัดการขยะที่เหมาะสม รวมทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแผนการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลป่าแป๋ โดยจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชนป่าแป๋ โดยการประยุกต์ใช้หลัก A-I-C ในการสร้างโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการดำเนินการวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหาขยะร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน มีขั้นตอนตามหลักการ 3 ขั้นตอน คือ

1. กระบวนการสร้างความรู้เพื่อการจัดการขยะในชุมชนตำบลป่าแป๋ (Appreciation) นักวิจัยและผู้นำท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ได้ร่วมประชุม เพื่อกำหนดประเด็นที่ชุมชนต้องการเสริมสร้างองค์ความรู้ และให้เกิดการจัดการขยะทั้งในครัวเรือนและในชุมชนได้อย่างเหมาะสมใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การแยกประเภทของขยะ 2) การกำจัดขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างถูกวิธี และ 3) การคัดแยกและกำจัดขยะอินทรีย์

¹² เมืองพัทยาเดินหน้าแผนกำจัดขยะกว่า 1,500 ตัน ในรูปแบบเผาทำลาย ก่อนเปลี่ยนเป็นพลังงานไฟฟ้า

. (9 มีนาคม 2565). ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก <https://mgronline.com/local/detail/9650000023465>

¹³ ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์และคณะ. (2562). การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 18 ตุลาคม 2566 จาก

https://ppi.psu.ac.th/upload/forum/project_624_5dae782771c195dae7.pdf

2. กระบวนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence) การสร้างกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมืออย่างมีส่วนร่วมของคนทุกคนในชุมชน โดยการจัดทำแผนกิจกรรมรณรงค์เพื่อให้เกิดความร่วมมือ การอบรมให้ความรู้ในด้านการจัดการขยะที่ถูกต้องตามหลักวิธีการกำจัดขยะมูลฝอย การเลือกวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับชุมชน การเผาด้วยเตาเผาและการจัดการขยะอินทรีย์ด้วยการทำปุ๋ยหมัก

3. กระบวนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control) การจัดการขยะอย่างยั่งยืนในชุมชนตำบลป่าแป๋ ผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติการประกอบด้วยการจัดตั้งศูนย์คัดแยก การกำหนด การเริ่มต้นวันคัดแยกขยะ และการกำหนดตารางเวลาในการรับขยะ และย่อยสลายขยะอินทรีย์

อย่างไรก็ตามการประสานงานกับหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบหน้าที่ในการกำจัดขยะของชุมชน ด้านการประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของความสำคัญของระดับปฏิบัติ และความพึงพอใจของชุมชนต่อการจัดการขยะในชุมชนจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ พบว่า ความพึงพอใจของชุมชนต่อการจัดการขยะในชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในส่วนของการเปรียบเทียบความพึงพอใจแต่ละด้าน พบว่า ด้านการมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยและด้านการบริหารจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นป่าแป๋ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในของตัวแปรแต่ละตัวแปรมีค่าอยู่ระหว่าง -0.093 ถึง 0.354 โดยพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย การนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการขยะในชุมชนและการบริหารจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋ ($r = 0.354, 0.273$ และ 0.156 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งการมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยมีค่าความสัมพันธ์มากที่สุด

พฤติกรรมการณ์มีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการขยะในชุมชน ($r = 0.293$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนการบริหารจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าแป๋มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน และการมีจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย ($r = 0.156$ และ 0.261 ตามลำดับ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการขยะในชุมชน ($r = -0.093$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองล่อง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ” โดย รุจิรา โปธาพนธ์ (2563)¹⁴

งานวิจัย เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองล่อง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและพัฒนาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน กลุ่มตัวอย่าง เป็นประชาชนในครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลหนองล่อง จำนวน 266 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การถดถอยพหุแบบเส้นตรง (Linear Regression) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า

พฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 ± 0.24) ส่วนปัจจัยพยากรณ์ ได้แก่ ทักษะการจัดการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ปัจจัยเสริมและปัจจัยเอื้อโดยปัจจัยทั้งสามทำนายพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (p -value = 0.001, 0.000 และ 0.000 ตามลำดับ) แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน แยกเป็นขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย ควรจัดให้มีภาชนะรองรับขยะแต่ละประเภท ให้ครอบคลุมและเพียงพอกับทุกหลังคาเรือน และต้องให้ความรู้ในการคัดแยกขยะแต่ละประเภทอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานคัดแยกขยะของแต่ละครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนส่งเสริม การประดิษฐ์การแปรรูปขยะอินทรีย์หรือขยะรีไซเคิลเพื่อให้เกิดเป็นมูลค่า เช่น การทำปุ๋ยหมัก การประดิษฐ์ของใช้จากขยะรีไซเคิล เพื่อให้การดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนมีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

บทความที่เกี่ยวข้อง

บทความ เรื่อง “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย (Solid Waste Management of Local Administrative Organizations in Thailand)” โดย นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2565).¹⁵

การแก้ไขปัญหาขยะของประเทศไทยถือเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาลได้มีมติเพื่อให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะของประเทศไทยตามลำดับ ดังนี้

¹⁴ รุจิรา โปธาพนธ์. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองล่อง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ. สืบค้น 18 ตุลาคม 2566 จาก

http://cmuir.cmru.ac.th/bitstream/123456789/2344/1/รุจิรา%20โปธาพนธ์_2563.pdf

¹⁵ นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2565). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย (Solid Waste Management of Local Administrative Organizations in Thailand). สืบค้น 18 ตุลาคม 2566 จาก

<https://ej.eric.chula.ac.th/storage/ckeditor/file/file-331-Thai-525091924.pdf>

1) มติคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2557 อนุมัติให้กระทรวงมหาดไทย ดำเนินโครงการกำจัดขยะในพื้นที่ และให้กระทรวงมหาดไทยรับไปพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนการจัดตั้งโรงกำจัดขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ เพื่อให้มีโรงกำจัดขยะมูลฝอยเพียงพอ ที่จะรองรับปริมาณขยะของทุกจังหวัด

2) คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2558 ลงมติว่ารับทราบผลความคืบหน้า การดำเนินการโครงการนำร่องเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ และให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงาน หลักรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการแก้ไขปัญหาขยะในภาพรวมของประเทศ โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานสนับสนุนในการดำเนินการ

3) มติคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2557 เห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศ โดยเทคโนโลยีแบบผสมผสานเน้นการแปรรูป เป็นพลังงานหรือทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด มุ่งเน้นการส่งเสริมภาคเอกชนลงทุนหรือดำเนินงานระบบเก็บ รวบรวมขนส่ง และกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงาน ที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัด และมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน ประกอบด้วยองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการเก็บ ขนย้าย และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตพื้นที่ หรือมอบหมายให้หน่วยงานรัฐ หรือส่วนราชการท้องถิ่นอื่น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการหรือทำร่วมกับราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บ ขนย้าย กำจัดสิ่งปฏิกูล และมูลฝอย ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือมอบหมายให้หน่วยงานเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ หรือทำร่วมกับราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บขนย้าย กำจัดสิ่งปฏิกูล มูลฝอย รวมถึงมีอำนาจในการนำไปดำเนินการใช้ หรือหาประโยชน์ได้ตามข้อตกลงที่ทำได้ ระหว่างกัน และมีอำนาจในการออกข้อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อออกใบอนุญาตการประกอบกิจการ รับทำการเก็บ ขนย้าย กำจัด หรือหาประโยชน์จากการจัดการสิ่งปฏิกูลมูลฝอย ตลอดจนออกข้อกำหนดท้องถิ่น

4) คณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ได้มีมติรับทราบแนวทางการ บริหารจัดการขยะมูลฝอยของกระทรวงมหาดไทย โดยมีแนวทางในการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอย (Clusters) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปัจจุบันมีการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการมูลฝอยขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 324 กลุ่ม เพื่อเลือกใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพในการกำจัดขยะของแต่ละกลุ่ม

ปัจจุบันสถานการณ์ขยะในประเทศไทยนั้นถือว่าวิกฤตเนื่องด้วยเหตุผลสำคัญสองประการ คือ

1) มีปริมาณขยะรวมกันทั้งประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2551 ที่ 23.93 ล้านตันต่อปี เพิ่มขึ้นเป็น 27.06 ล้านตัน ในปี พ.ศ. 2559 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร

ในช่วงเวลาเดียวกันจากขยะ 27.06 ล้านตันต่อปี หรือ 74,130 ตันต่อวัน ซึ่งเฉลี่ยเป็นปริมาณขยะจำนวน 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

2) วิธีการกำจัดในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพ พบขยะตกค้างสะสมในชุมชนกว่าปีละ 5.67 ล้านตัน ส่วนที่เข้าระบบปีละ 15.76 ล้านตัน ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 100 กำจัดโดยการฝังกลบ โดยมีบ่อฝังกลบอยู่ 2,810 แห่ง แต่มีเพียง 328 แห่งเท่านั้นที่ฝังกลบถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่วนที่เหลือกว่าร้อยละ 88 ยังดำเนินการไม่ถูกต้อง โดยมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องพื้นที่และงบประมาณในการจัดการ จึงเห็นภาพภูเขาของขยะอยู่ทั่วประเทศไทย เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค ส่งกลิ่นเหม็น ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสร้างภาวะโลกร้อน

จากสภาพการณ์ดังกล่าวเป็นที่มาของบทความวิชาการเรื่องการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะ และวิเคราะห์แนวทางการจัดการขยะ ทั้งนี้ได้นำแนวคิด CIPP Model มาใช้ในการอธิบาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการขยะ

จากการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสนอเพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของประเทศ ซึ่งมีสาระสำคัญให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม มุ่งสู่การแก้ไขปัญหาขยะอย่างยั่งยืน ลดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีวิธีการสำคัญ ได้แก่ การลดการเกิดขยะมูลฝอยหรือขยะอันตรายที่แหล่งกำเนิด การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ใหม่ การเก็บขนขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ การกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การส่งเสริมภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานหรือเชื้อเพลิง จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งธนาคารขยะ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ได้สร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ “แยกก่อนทิ้ง” เพื่อขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการให้ประชาชนรับรู้และเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในครัวเรือนด้วยการคัด “แยกขยะก่อนทิ้ง” และหมู่บ้าน/ชุมชน มีการจัดการขยะอินทรีย์ การจัดการขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ขยะอันตรายและการคัดแยกขยะแยกตามประเภทอย่างถูกต้องตามแนวทางที่กำหนด โดยการลด คัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชนใช้หลักการ 3 Rs โดย Reduce คือ การใช้น้อยหรือลดปริมาณการใช้ในปัจจุบันให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะ เป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดจากตัวเรา คิดก่อนซื้อ ลดการเกิดขยะมูลฝอย มีแนวการปฏิบัติ คือ 1) เตรียมภาชนะในการบรรจุอาหาร เพื่อหลีกเลี่ยงการรับถุงหรือภาชนะพลาสติกจากร้านค้า 2) หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีหีบห่อบรรจุหลายชั้น 3) หลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชนิดที่ใช้ครั้งเดียวมีอายุการใช้งานสั้น ไม่ได้มาตรฐาน 4) ควรเลือกสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีบรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่ ซึ่งใช้ทรัพยากรน้อยกว่าเมื่อเทียบกับน้ำหนัก

ของผลิตภัณฑ์ 5) เลือกลงใช้สินค้า Reuse คือ การใช้ซ้ำการนำของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ในอีกรูปลักษณะโดยไม่ผ่านขบวนการแปรรูป และ 6) Recycle คือ การคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำไปแปรรูปใช้ใหม่

ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดทำธนาคารขยะมูลฝอยรีไซเคิลหรือธนาคารขยะมาป็นกิจเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการนำขยะมูลฝอยรีไซเคิลมาสร้างรายได้ผ่านการฝากกับธนาคาร โดยเก็บในรูปแบบของการสะสมในสมุดบัญชีธนาคาร ซึ่งสามารถถอนเป็นเงินสดหรือแลกเปลี่ยนของรางวัลที่ต้องการได้ โดยจัดเก็บและรวบรวมไว้เพื่อประสานให้ร้านเข้ามารับซื้อ

CIPP Model กับการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแนวทางการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กล่าวข้างต้น นำมาสู่การวิเคราะห์การบริหารจัดการขยะ โดยผู้เขียนนำ CIPP Model มาใช้ในการอธิบายเนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ ซึ่งนำเสนอโดย Daneil L. Stufflebeam โดยมีจุดเน้นสำคัญเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจบริหารโครงการคำว่า CIPP ย่อมาจาก C: Context (บริบท หรือสภาวะแวดล้อม) I: Input (ปัจจัยเบื้องต้น) P: Process (กระบวนการ) และ P: Product (ผลผลิต) ซึ่ง Stufflebeam ให้ความหมายการประเมินไว้ว่าเป็นกระบวนการของการบรรยายการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดการประเมินการบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อมพบว่า 1) ประเทศไทยมีปริมาณขยะจำนวนมากและเป็นปัญหาเร่งด่วน โดย ปี พ.ศ. 2563 มีปริมาณขยะจำนวน 27.35 ล้านตัน ปัญหาขยะก่อให้เกิดปัญหาด้านมลพิษ หากมีวิธีการกำจัดที่ไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่ปัญหาด้านมลพิษ คุณภาพน้ำ และคุณภาพอากาศ

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าพบว่า มีส่วนที่สำคัญสองส่วน คือ

1) ด้านนโยบายและกฎหมาย ได้แก่ มติคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ เป็นต้น สอดคล้องกับ พัชรีย์ สินเจริญ ที่ระบุว่า การจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทยดำเนินการตามรัฐธรรมนูญปี 2560 มาตรา 250 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลจัดทำบริการสาธารณะและกิจการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และมาตรา 258 จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 34/1 การเก็บขนและกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตพื้นที่ของราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น แต่ไม่รวมถึงองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัด พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 18 การเก็บขนหรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งมีบทบัญญัติในมาตรา 17 (11) และมาตรา 17 (12) ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่ในการจัดระบบกำจัดขยะมูลฝอยรวมและการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ และบทบัญญัติในมาตรา 16, 17 และ 18 กำหนดให้เทศบาลเมืองพัทยาและองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการจัดระบบการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย

3. การประเมินกระบวนการพบว่า มีกระบวนการจัดการขยะหลากหลายวิธี ได้แก่ การบริหารจัดการขยะตามแนวทาง 3Rs การบริหารขยะตามหลัก 3 ช. การสร้างเครือข่ายในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างสังคมไร้ไซเคิล การจัดระบบการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงาน การวิจัย พัฒนา เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ การให้เอกชนมีส่วนร่วมดำเนินการในรูปแบบ Public Private Partnerships (PPPs) และกระบวนการกำจัดขยะ ได้แก่ การฝังกลบเชิงวิศวกรรม การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล การฝังกลบบแบบเทกองควบคุม เตาเผาที่มีระบบกำจัดมลพิษทางอากาศ การแปรรูปเพื่อผลิตพลังงาน (Waste to Energy: WTE) การหมักทำปุ๋ย การกำจัดขยะมูลฝอยแบบเชิงกล-ชีวภาพ (Mechanical and Biological Waste Treatment: MBT) การเทกอง การเผา กลางแจ้ง ทั้งนี้ให้พิจารณาตามศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่

4. การประเมินผลผลิตพบว่า ผลผลิตจากการมีกระบวนการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ คือ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 2) การจัดเก็บและขนส่งขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย มีประสิทธิภาพ 3) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีความถูกต้องและสามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ 4) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ 5) ชุมชนปลอดขยะ 6) กองทุนธนาคารขยะประชารัฐ 7) คุณภาพชีวิตของประชาชน 8) องค์ความรู้ด้านการจัดการขยะ และ 9) นวัตกรรมและมาตรการในการจัดการขยะ

ตัวอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการขยะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนาคูได้รับการคัดเลือกเป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านการพิจารณาผลงานด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในการส่งเสริมการลดปริมาณขยะตามโครงการจังหวัดสะอาด ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) ผ่านระดับอำเภอ จังหวัด และถึงระดับประเทศ จนได้รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลงานปฏิบัติงานดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2561 ด้านสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาต่อยอด ส่งเสริมด้านการจัดการขยะ ควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการขยะที่เป็นการรักษาสิ่งแวดล้อม ในการจัดการขยะในชุมชนหมู่บ้านเขตพื้นที่รับผิดชอบ รวม 11 หมู่บ้าน ได้มีการส่งเสริมให้ชุมชนหมู่บ้าน โรงเรียน วัด ดำเนินโครงการบริหารจัดการขยะในชุมชน เริ่มจากครอบครัว ในการคัดแยกขยะ ทำลายขยะ ฝังกลบขยะ มีการนำขยะรีไซเคิลมาใช้ประโยชน์ และมีการจัดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญในการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการจัดตั้งธนาคารขยะ

ขึ้นในชุมชนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ส่งผลให้พื้นที่ที่สามารถลดปริมาณขยะได้ปีละประมาณ ร้อยละ 20-30 เป็นการลดค่าใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐในการกำจัดขยะ โดยการใช้ความร่วมมือของชุมชน ซึ่งธนาคารขยะรีไซเคิลมีข้อดีในการช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับคน ในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรู้จักคุณค่าขยะ และรู้ว่าขยะรีไซเคิลสามารถแลกเป็นเงินได้ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้รู้จักการออม

2. เทศบาลตำบลท่าทองจัดผ้าป่าขยะรีไซเคิลต่อชีวิตช่วยผู้ป่วยติดเตียง เป็นโครงการผ้าป่าขยะรีไซเคิล “ขยะต่อชีวิต” ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะรีไซเคิล เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ส่งเสริมความเอื้ออาทรกันในชุมชน โดยเฉพาะกับผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยด้อยโอกาสในตำบลท่าทอง มีจำนวน 32 ราย จาก 11 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะยากจน การรับบริจาคขยะรีไซเคิลเป็นสิ่งที่คน ในชุมชนช่วยเหลือกันเอง โดยนำขยะไปขาย นำรายได้ทั้งหมดสมทบกองทุนขยะต่อชีวิต เป็นการเชื่อมโยงการ แก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่ และกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะในระดับครัวเรือน เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมในตำบลท่าทองอย่างมีประสิทธิภาพ ลดปริมาณขยะที่จะนำไปฝังกลบได้ โดยผ้าป่ารีไซเคิลมีข้อดี คือ มีความเชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิตผูกพันกับพิธีกรรมทางศาสนา และให้ ความสำคัญกับสถาบันทางศาสนาในแง่ของการเป็นศูนย์กลางในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเรียนรู้ ต่าง ๆ

3. เทศบาลหล่มเก่า พบว่า ในปัจจุบันปริมาณขยะมีเป็นจำนวนมาก หากทิ้งทั่วไปต้องใช้เวลาย่อยสลาย นานนับสิบถึงร้อยปี โดยเฉพาะขยะพลาสติกต้องใช้เวลาในการย่อยสลายกว่า 450 ปี ดังนั้นเทศบาลหล่มเก่า จึงได้ร่วมกับร้านค้าศูนย์บาทของชุมชนบ้านกุดช้าง รณรงค์ให้ประชาชนในเขตเทศบาลหล่มเก่ากำจัด พลาสติกโดยมีสโลแกนว่า “เปื้อนให้ล้าง เปียกให้ตาก ถ้าไม่บริจาคก็ขาย” โดยขยะพลาสติกโดยเฉพาะถุงพลาสติก ที่ใส่อาหาร หากเปื้อนก็ให้ล้างแล้วนำไปตาก แล้วนำมาขายหรือแลกกับไข่ที่ร้านค้าศูนย์บาทพระราชรัฐ จากนั้นเมื่อได้ปริมาณมากพอสมควรแล้วเทศบาลก็จะประสานไปยังบริษัทเอกชนมาซื้อไปเพื่อนำไปผลิต กระแสไฟฟ้าต่อไป ซึ่งที่ผ่านมาปรากฏว่าได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจนสามารถกำจัดขยะพลาสติกไปแล้ว กว่า 10 ตัน และนอกจากนั้นผลการรณรงค์การคัดแยกขยะทำให้สามารถลดปริมาณขยะลงได้กว่าร้อยละ 60 ซึ่งขยะแลกไข่แลกสิ่งของมีข้อดีในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีการสนับสนุนจากร้านค้า ที่เข้าร่วม โดยใช้หลักการเปรียบเทียบมูลค่าของวัสดุรีไซเคิลกับราคาของไข่หรือสิ่งของที่ใช้ในกิจกรรม ซึ่งราคานี้ จะขึ้นลงตามตลาด เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ 1 กิโลกรัม สามารถแลกไข่ได้ประมาณ 1 ฟอง

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ CIPP Model และตัวอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการขยะสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่าย ในพื้นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ เริ่มจากบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้ความรู้ และขับเคลื่อนกลไกการคัดแยกขยะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้ อำนาจและหน้าที่ให้เป็นไปตาม บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ผลที่ได้จากการดำเนินงานจะมีความแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ แต่จะช่วยให้แต่ละพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยสามารถกำหนดมาตรการ หรือสร้างนวัตกรรมใหม่สำหรับการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข่าวที่เกี่ยวข้อง

1. เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2566 นายมานิช หนองใหญ่ รองนายกเมืองพัทยา พร้อมด้วย นายเกียรติศักดิ์ ศรีวงศ์ชัย รองปลัดเมืองพัทยา ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่จากกลุ่มกฎหมาย กองพัสดุ และสิ่งแวดล้อม เพื่อหารือบทสรุปแนวทางแก้ไขปัญหาขยะบนพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน ซึ่งมีปัญหาสะสมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เนื่องจากไม่สามารถบรรทุกใส่เรือเพื่อขนถ่ายมาทิ้งยังฝั่งเมืองพัทยาได้ ด้วยสภาพของเรือขนส่งที่เก่าชำรุด และเกิดปัญหาขัดข้อง จนทำให้นับตั้งแต่นั้นชุมชนบ้านเกาะล้าน หมู่ 7 ตำบลนาเกลือ อำเภอละมุล จังหวัดชลบุรี มีปริมาณขยะสะสมแล้วกว่า 70,000 ตัน ซึ่งถูกนำไปกองทิ้งรวมไว้บริเวณบ่อน้ำเดิมหน้าเขามมใกล้หาดแสม จนกลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

นายมานิช หนองใหญ่ รองนายกเมืองพัทยา กล่าวว่าปัญหาขยะเกาะล้านเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องรีบแก้ไข เพราะเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศเดินทางไปพักผ่อนวันละนับหมื่นคน ส่งผลให้มีปริมาณขยะเฉลี่ยวันละ 20-25 ตัน และยังคงขนไปรวมไว้ในพื้นที่กองขยะเดิม จนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จึงกำหนดแนวทางในการสัมปทานว่าจ้างผู้รับเหมาจัดทำแบบเตาเผาขยะ ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาใหม่ไม่เหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ที่ดำเนินการมา จึงจำเป็นต้องส่งเรื่องไปหารือกับทางอัยการสูงสุด เพื่อให้พิจารณาหนังสือสัญญาที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนและถูกต้องตามกฎหมาย จึงส่งเรื่องกลับมาหลังตรวจทาน และแก้ไขจนแล้วเสร็จ

สำหรับการแก้ไขปัญหาขยะบนเกาะล้านนั้น จากผลการศึกษาจะใช้รูปแบบของการสร้างเตาเผาขยะ ซึ่งจะทำการจัดสร้างไว้ จำนวน 2 เตา มีความสามารถในการเผาทำลายขยะได้แต่ละ 25 ตัน/วัน หรือรวมแล้ววันละ 50 ตัน/วัน โดยแบ่งเป็นขยะสะสม 1 เตา และขยะที่เกิดขึ้นใหม่อีก 1 เตา ซึ่งหากดำเนินการแล้วเสร็จ คาดว่าจะสามารถกำจัดขยะตกค้างให้หมดลงได้ภายในระยะเวลา 3-5 ปี จากนั้นจะเร่งร่างสัญญาเสนอฝ่ายบริหาร และผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีลงนามเพื่อประกาศว่าจ้างผู้รับเหมาให้ดำเนินการตามแผน โดยทำการก่อสร้างเตาเผาให้แล้วเสร็จโดยเร็ว และคาดว่าจะใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ทั้งนี้ มีการกำหนดอัตราค่าจ้างเผาทำลายขยะตันละ 1,900 บาท และมีการปรับบราคาร้อยละ 10 ทุก 5 ปี ในสัญญาสัมปทานระยะเวลา 25 ปี ซึ่งแผนงานนี้ต้องสำเร็จในยุคสมัยนี้ เพื่อแก้ไขปัญหามาของเกาะล้านอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

2. วันที่ 3 สิงหาคม 2566¹⁶ เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นวันละ 320-340 ตัน ภายหลังจากการคัดแยกขยะประเภทต่าง ๆ จะมีขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดเฉลี่ย 290 ตัน/วัน ซึ่งมีการจัดการขยะแยกตามประเภท ดังนี้

¹⁶ "เชียงใหม่" เร่งจัดการขยะวันละกว่า 300 ตัน. (3 สิงหาคม 2566). That PBS. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก

- 1) ขยะมูลฝอยทั่วไป จะส่งไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบตามหลักสุขาภิบาล
- 2) ขยะมูลฝอยประเภทของเสียอันตราย ได้มีการจัดวางภาชนะทิ้งของเสียอันตรายไว้ตามจุดต่าง ๆ บริเวณโดยรอบเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งแต่ละปีจะมีการรวบรวมของเสียอันตรายได้ จำนวน 25 ตัน/ปี และนำไปกำจัดโดยโรงงานที่ได้รับอนุญาต
- 3) ขยะติดเชื้อ ใช้วิธีการจัดการโดยการทำลายเชื้อด้วยไอน้ำ มีปริมาณขยะติดเชื้อที่เกิดขึ้นภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ประมาณ 5 ตัน/วัน จากสถานพยาบาล สถานประกอบ การเวชกรรม จำนวน 400 กว่าแห่ง โดยเทศบาลฯ สามารถจัดการขยะติดเชื้อได้วันละ 1.5 ตัน อีกส่วนหนึ่งโรงพยาบาลขนาดใหญ่สามารถดำเนินการในเตาเผาของตนเอง
- 4) ขยะอินทรีย์ มีปริมาณขยะอินทรีย์ที่เกิดขึ้นประมาณ 8-10 ตัน/วัน แต่ที่สามารถนำมาผลิตปุ๋ยหมักได้ มีประมาณ 3-5 ตัน/วัน กระบวนการผลิตปุ๋ยหมักของเทศบาลนครเชียงใหม่ อ้างอิงจากวิธีการทำปุ๋ยหมัก แบบไม่พลิกกลับกอง สูตรมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งใช้เวลาการหมักประมาณสามเดือน หลังจากได้ปุ๋ยหมักแล้ว จะนำไปบรรจุใส่กระสอบขนาดเล็ก น้ำหนักประมาณ 5 กิโลกรัม เพื่อแจกจ่ายไปยังชุมชน โรงเรียน รวมถึงหน่วยงานราชการต่าง ๆ

นายจิโรจน์ โรจนเสาวภาคย์ รองนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ ระบุว่าได้ต่อยอดโดยการนำปุ๋ยหมักที่ผลิตได้มาปรับปรุงคุณภาพดิน ในการทำสวนเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตที่ได้นำไปแจกจ่ายให้แก่ชุมชน และพัฒนาพื้นที่สวนเกษตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน ปัจจุบันเทศบาลนครเชียงใหม่มีแปลงเกษตรสาธิตอยู่สองแห่ง คือ สวนผัก ร.9 ในบริเวณสวนหลวงล้านนา ร.9 มีขนาดพื้นที่ประมาณ 3 ไร่ และสวนผักคนเมืองเชียงใหม่ ในบริเวณสุสานข้างศาลาน ขนาดพื้นที่ประมาณ 2 ไร่

ด้านการจัดการวัสดุใช้แล้วที่มีขนาดใหญ่ เช่น การจัดการยางรถยนต์โดยการนำไปทำเป็นกระถางปลูกต้นไม้ ทำเป็นชุดเก้าอี้ของตกแต่งภายในสถานที่การซ่อมแซมวัสดุใช้แล้ว เช่น โต๊ะเก้าอี้ให้แก่โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ การนำวัสดุใช้แล้วกลับมาใช้อีกครั้ง เช่น รับบริจาคที่นอนใช้แล้วที่ยังคงมีสภาพดี ใช้การต่อได้นำมาทำความสะอาดฆ่าเชื้อ และนำส่งให้แก่ผู้ที่มีความต้องการ เช่น กลุ่มผู้เปราะบางในชุมชน และศูนย์ผู้พักพิงคนไร้บ้าน

นายพฤษัช อักกะรังสี ผู้อำนวยการศูนย์จัดการขยะชีวมวล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระบุว่าปัจจุบันมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกปี แต่หากมีความเข้าใจและบริหารจัดการที่ดีสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะขยะ RDF หรือเชื้อเพลิงขยะที่สามารถนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงในภาคอุตสาหกรรม ชุมชน หรือเตาเผาขยะมูลฝอยชุมชน

ปัจจุบันขยะในเขตตัวเมืองเชียงใหม่ ถูกส่งไปกำจัดไกลถึงพื้นที่อำเภอฮอด ระยะทางกว่า 100 กิโลเมตร ทำให้มีต้นทุนกระบวนการจัดเก็บสูง แบ่งเป็นค่าขนส่ง จำนวน 200 บาทต่อตัน รวมกับค่าจัดเก็บขยะอีก 700-800 บาทต่อตัน ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นว่าการจัดการปัญหาขยะอย่างได้ผล ต้องเริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะจากครัวเรือน ขยะที่รีไซเคิลได้จะถูกแยกไปใช้ประโยชน์ ส่วนขยะที่เหมาะสมเป็นเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้าจะถูกส่งไปยังโรงไฟฟ้า จึงจะทำให้กำจัดขยะได้รวดเร็วและลดต้นทุนค่าขนส่ง

3. วันที่ 20 กันยายน 2566¹⁷ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนต้นแบบด้านการจัดการขยะ โดยเป็น 1 ใน 4 ชุมชนต้นแบบที่กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยกให้เป็นต้นแบบการจัดการขยะในท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วได้สร้างความร่วมมือกับชุมชน จนสามารถจัดการขยะทั้งการคัดแยกขยะจากต้นทาง ทำปุ๋ย และนำไปขาย เพื่อสร้างรายได้กลับคืนสู่ชุมชน โดยดำเนินการมาแล้วกว่า 20 ปี

4. เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2566¹⁸ ชาวบ้านในจังหวัดเลยร้องสื่อมวลชน ถึงเรื่องการเก็บขยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายอำเภอจังหวัดเลย หมู่บ้าน ชุมชน มีขยะตกค้างขยะ ปล่อยให้ขยะสะสมหลายวันถึงมาเก็บ บางองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ปล่อยให้ชาวบ้านทิ้งสะสมนานเป็นอาทิตย์ถึงมีรถออกมาเก็บครั้งหนึ่ง จังหวัดจากที่เคยเป็นจังหวัดที่ได้รับรางวัลเมืองสะอาดสุดของประเทศได้กลายเป็นเมืองสกปรก ขยะตกค้างเกลื่อนเมือง ชาวจังหวัดเลยให้ความเห็นว่า จากเดิมในช่วงที่ นายวิโรจน์ จิวะรังสรรค์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มีความมุ่งมั่นในเรื่องการจัดเก็บขยะ และขอความร่วมมือของทุกภาคส่วนในจังหวัด ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และคนเมืองเลยช่วยกันจัดเก็บคัดแยกขยะจัดการปัญหาเรื่องขยะอย่างจริงจัง สามารถลดปริมาณถึงขยะตามท้องถนน กลยุทธ์กำจัดขยะด้วยการลดการใช้ขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง จนได้รับรางวัลเมืองสะอาดสุดในประเทศ ในปี 2561 ถึงขั้นได้มีการเพิ่มคำขวัญของจังหวัดว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม ดอกไม้งามสามฤดู ถิ่นที่อยู่อาศัยสงฆ์ มั่นคงความสะอาด” แต่หลังจากนายวิโรจน์ จิวะรังสรรค์ พ้นจากการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ปัญหาขยะเคยเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ไม่มีการสานต่อการแก้ปัญหาแต่อย่างใด โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2566 จังหวัดเลยมีปัญหาการจัดการขยะถูกปล่อยปละละเลย ทั้งที่เป็นเมืองท่องเที่ยว หลายเทศบาล หลายองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีขยะตกค้างเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในตัวจังหวัด เขตเทศบาลเมืองเลย แทบจะไม่เห็นถึงขยะ มีแต่กองขยะกองเป็นภูเขาขนาดย่อม ๆ ตามเสาไฟฟ้าเป็นอาหารหมาจรจัด

จากรายงานปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีบริการและไม่มีบริการ ขนขยะรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2563 จังหวัดเลยอยู่ในอันดับที่ 5 ของประเทศที่มีขยะตกค้างมาก และเป็นอันดับ 2 มีขยะตกค้างมากสุดในภาคอีสาน ตั้งแต่นั้นมาติดอันดับต้น ๆ ของเมืองขยะตกค้างมาโดยตลอด ชาวบ้านในเขตเทศบาลเมืองเลย กล่าวว่าทุกวันนี้ผู้บริหารและผู้นำของจังหวัดเลย ไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของความสะอาดเท่าไรนัก ตามถนนชอกชอยเต็มไปด้วยขยะ ถนนสายหลักแถบไม่มีถังขยะให้เห็น เช่น ถนนวิสุทธิเทพ ถนนในบขส. และหลาย ๆ เส้นทาง แต่จะวันจะเห็นขยะตกค้างจนล้นถัง กองสุมทับกันตามเสาไฟฟ้า ความเป็นเมืองที่สะอาดหายไป เมืองเลยเป็นเมืองท่องเที่ยว ก่อนลงเครื่องบินทางสายการบิน จะประกาศคำขวัญของจังหวัด และกล่าวชื่นชมว่าเป็นเมืองสะอาดแต่ในความเป็นจริง พอเดินทางเข้าเขตเทศบาลเมืองเลยจะพบกับกองขยะล้น

¹⁷ "อบต.ดอนแก้ว" ชุมชนไร้ "รถเก็บขยะ-ถังขยะ" ต้นแบบท้องถิ่นจัดการขยะอย่างยั่งยืน. (2566). Thai PBS. สืบค้น 19 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/331844>

¹⁸ อายนักท่องเที่ยวชาวเมืองเลยโวยจังหวัดเมินแก้ปัญหาขยะปล่อยกองสุมเกลื่อนเมือง. (17 ธันวาคม 2566). MGR Online. สืบค้น 18 ธันวาคม 2566 จาก <https://mgronline.com/local/detail/9660000112974>

การจัดกระจายเต็มท้องถนน ยิ่งตลาดสด คือ ความสกปรกของตลาดเช้า เจ้าหน้าที่เทศบาลไต่แม่ค้าไปขายกลางแดด แต่ที่ร่มเอาไว้อวดรถ พอตลาดเล็กจะเห็นขยะแห่งขยะเปียกถูกทิ้งเกลื่อน ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน และมีการปรับบาร้อยละ 10 ทุก 5 ปี ในสัญญาสัมปทานระยะเวลา 25 ปี ซึ่งแผนงานนี้ต้องสำเร็จในยุคสมัยนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาของเกาะล้านอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

องค์การบริหารส่วนตำบลไรรถเก็บขยะ-ถังขยะ

นายนพดล ฌ เชียงใหม่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว กล่าวว่าตั้งแต่ที่มาอยู่ที่นี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 พบว่า การจัดการปัญหาขยะมีต้นทุนที่สูง ขณะนั้นการจ้างทิ้งมีค่าใช้จ่ายประมาณ 2 ล้านบาท ขณะที่การจัดเก็บรายได้จากการเก็บขยะจะอยู่ที่ 3.5 แสนบาทต่อปี รวมถึงมีค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อรถเก็บขยะและพนักงาน และยังมีปัญหาพื้นที่ในการทิ้งขยะด้วย เนื่องจากพื้นที่โดยรอบเป็นพื้นที่ของกองทัพ ทำให้ไม่มีพื้นที่ในการนำขยะไปทิ้ง จึงเป็นจุดเริ่มต้นนำมาสู่การคัดแยกขยะในพื้นที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วทั้ง 10 หมู่บ้าน โดยมีความร่วมมือกับนักวิชาการ ประชาชน และภาคส่วนต่าง ๆ จัดทำระบบการคัดแยกขยะ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม 2543 เป็นต้นมา และผ่านการเรียนรู้และทำความเข้าใจจนนำมาสู่การจัดการขยะในชุมชนตำบลดอนแก้วอย่างมีประสิทธิภาพ

แยกขยะ 4 ประเภท จากต้นทางสู่การจัดการขยะแสนง่าย

นางสาวอารีรัตน์ มาตัน หัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อธิบายเพิ่มว่า จุดเริ่มต้นการบริหารจัดการขยะในชุมชนภายใต้แนวคิดที่ว่า ใครที่เป็นผู้สร้างขยะจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งจะไม่ใช่หน้าที่ของท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวในการจัดการขยะทั้งหมด โดยปลูกฝังแนวคิดนี้มาตั้งแต่ช่วงแรกในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งในช่วงนั้นเกิดเวที “ช่วงก้ากิด” หรือ “ลานความคิด” ในการระดมความคิดเพื่อจัดการปัญหาขยะในพื้นที่ จากนั้นจึงนำมาสู่ “โมเดล ดอนแก้ว 2” หลังจากโมเดลแรก ได้แก่ “ชี้หมูหอม” คือ การจัดการชี้หมูจากโรงเลี้ยงให้เป็นแก๊สชีวภาพ และดอนแก้วโมเดล 2 คือ “ขยะบุฟเฟต์” ซึ่งจุดสำคัญคือ การคัดแยกขยะจากต้นทางจนนำไปสู่แนวทางหลากหลายในการจัดการขยะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วจะคัดแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ขยะเปียก 2) ขยะแห้ง 3) ขยะแห้งที่มีประโยชน์ และ 4) ขยะอันตราย

สำหรับขยะเปียกทั่วไป จากเศษจำพวกเศษอาหาร ผัก ผลไม้ต่าง ๆ ขยะแห้งทั่วไป ที่ย่อยสลายยาก ไม่คุ้มค่าต่อการนำไปรีไซเคิล เช่น กระจกพลาสติกเปื้อน กระจกนม เปลือกลูกอม และอื่น ๆ เพื่อรวบรวมนำไปจัดการต่อไป ขยะแห้งที่มีประโยชน์ (รีไซเคิล) เป็นขยะที่สามารถนำไปขายได้ เช่น กระจาด พลาสติก โลหะ ขวด เป็นต้น ขยะอันตราย เช่น หลอดไฟฉาย ถ่านไฟฉาย กระจาดยาฆ่าแมลง เครื่องสำอาง เป็นต้น ซึ่งเป็นขยะที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทางองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วจะเก็บรวบรวมเพื่อส่งไปกำจัดอย่างถูกวิธีต่อไป

ทั้งนี้ ปริมาณขยะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วมีทั้งสิ้นราว 2.9 ตันต่อปี แต่เมื่อมีโครงการคัดแยกขยะนำไปทำปุ๋ยหมัก และส่งไปขายสามารถลดปริมาณจนเหลือเงินเหลือเพียง 1.76 ตันต่อปี หรือจากขยะทั้งหมดร้อยละ 100 สามารถลดปริมาณขยะไปได้ร้อยละ 30-50

"ขยะบุฟเฟต์" กระตุ้นจิตสำนึกจัดการขยะ นางสาวอารีรัตน์ ยังกล่าวว่าการให้ครัวเรือนมีส่วนร่วมในการคัดแยกจะนำมาสู่การจ่ายค่าจัดเก็บขยะในแต่ละครัวเรือนที่แตกต่างกันหรือที่เรียกว่า “ขยะบุฟเฟต์” แบ่งเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. ขยะเปียกทำปุ๋ยหมักเองที่บ้านและขยะแห้งนำมาวางที่จุดรวบรวมของหมู่บ้าน รูปแบบนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะไม่เก็บค่าเก็บขยะ
2. ขยะเปียกทำปุ๋ยหมักเองที่บ้านและขยะแห้ง ให้อาสาสมัครจัดเก็บถึงบ้านสัปดาห์ละครั้ง จะมีค่าจัดเก็บเดือนละ 50 บาท
3. ขยะเปียกที่นำมาให้อาสาสมัครหมู่บ้านนำไปเก็บทุกวัน และขยะแห้งเจ้าของบ้านนำไปไว้ที่จุดรวบรวมในหมู่บ้านสัปดาห์ละครั้ง จะมีค่าจัดเก็บขยะ 70 บาท
4. ขยะเปียก อาสาสมัครของหมู่บ้านจะเข้าไปเก็บทุกวัน ขยะแห้งอาสาสมัครของหมู่บ้านจะไปเก็บถึงครัวเรือนสัปดาห์ละครั้ง แต่ละครัวเรือนสามารถทิ้งขยะได้ 3 ถุง/สัปดาห์/ครั้ง จะมีค่าจัดเก็บขยะ 70 บาท ขณะที่ครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วมโครงการจะมีการเข้ามาจัดเก็บโดยเอกชน ราคาอยู่ที่ 200-300 บาท

ยอดครัวเรือนเข้าร่วมจัดการขยะเพิ่มต่อเนื่อง

นางสาวอารีรัตน์ ยังกล่าวถึงแนวคิดการจัดการขยะโดยชุมชน มีกลไกในการจัดการขยะที่สำคัญคือ การมีคณะกรรมการจัดการขยะในชุมชนที่มีส่วนสำคัญในการคิด ออกแบบ และควบคุมดูแล การจัดการขยะและ “อาสาสมัครจัดการขยะ” ที่จะมีรายได้จากการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน อาสาสมัครจะมีทั้งหมด 29 คน ครอบคลุมรับขยะเปียกจากครัวเรือนกระจายในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน โดยแต่ละคนจะมีเส้นทางประจำในการเข้าเก็บขยะเปียก โดยจะตระเวนรับตั้งแต่เวลา 05.00-09.00 นาฬิกา หลังจากนั้นอาสาสมัครจะไปทำงานของตนเองได้ตามปกติ อาสาสมัครจะได้ค่าแรง 3,500 บาท/เดือน/อาสาสมัคร 1 คนจะดูแล 50 ครัวเรือน จะเข้าไปรับขยะในแต่ละครัวเรือน โดยขยะเปียกที่ย่อยสลายได้ ได้แก่ เศษผัก อาหาร เปลือกผลไม้ เพื่อนำไปเป็นปุ๋ยหมักใช้ในการเพาะปลูกต่อไป

ทั้งนี้ ในแต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคัดแยกและจัดเก็บขยะ เช่น โครงการขยะแลกเบี้ยในพื้นที่หมู่ที่ 8 โดยชาวบ้านจะนำขยะที่คัดแยกแล้ว จากบ้านมาส่งที่จุดรวบรวมขยะจากนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะนำไปขายและนำเงินที่ได้มาจัดสวัสดิการให้ชุมชน นอกจากนี้ ยังมีโครงการขยะแลกของ โดยเมื่อนำขยะมาให้จะคิดเป็นมูลค่า และชาวบ้านจะได้รับคูปองที่สามารถนำไปแลกเป็นสินค้าที่ร้านที่เข้าร่วมโครงการได้ นอกจากนี้ ยังมีข้อบัญญัติปรับเงินจำนวน 2,000 บาท ให้กับผู้ที่ลักลอบทิ้งขยะด้วยจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2566 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปี พ.ศ. 2555 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 9.59, ปี พ.ศ. 2556 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 23.07, ปี พ.ศ. 2557 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 32.36, ปี พ.ศ. 2558 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 67.38, ปี พ.ศ. 2559 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 74.32, ปี พ.ศ. 2560 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 76.01, ปี พ.ศ. 2561 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 75.93, ปี พ.ศ. 2562 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 78.21, ปี พ.ศ. 2563 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 80.02, ปี พ.ศ. 2564 มีผู้เข้าร่วมสัดส่วนร้อยละ 88.83

“องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว” 1 ใน 4 ชุมชนนำร่องจัดการขยะชุมชน

นายพิทยา ปราโมทย์วรพันธุ์ รองอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ กล่าวว่าขอชื่นชมองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้วที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้ ทั้งการไม่ทิ้งถังขยะ และสร้างวินัยในการทิ้งโดยมีตารางการจัดเก็บขยะ การนำขยะเปียกไปทำปุ๋ย เพราะการจัดการขยะมีต้นทุนไม่น้อยทั้งการเผาและฝังนอกเหนือจากสนับสนุนด้านวิชาการ ทางกรมควบคุมมลพิษจึงสนับสนุนแนวคิดขยะเป็นศูนย์ (Food Waste) ที่เกิดขึ้นที่แต่เดิมจะนำไปทิ้งแต่จะนำไปให้กับชุมชนผู้มียาได้น้อย ซึ่งพยายามทำในหลายทาง เพราะการกำจัดขยะปลายทางมีต้นทุนที่สูง หากลดได้ตั้งแต่ต้นทางก็จะมีประโยชน์มาก

ขณะที่ นางสุธีรัตน์ ไชยววรรณ คณะกรรมการหมู่บ้าน และเหรียญกิตติมศักดิ์หมู่บ้าน กล่าวว่าช่วงแรกก็อาจจะยากหน่อยในการพูดคุยทำความเข้าใจ แต่เมื่อเริ่มทำและรู้ว่านำขยะมาทิ้งรวมเพื่อนำไปขายในวันจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ ก็จะทำให้มีขยะมาทิ้งและเกิดเป็นมูลค่าดีกว่านำไปทิ้งถึงวันนี้ชาวบ้านทุกคนก็มีความเข้าใจและร่วมมือเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบในการจัดการขยะ ที่เรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่ไร้ถังขยะ สร้างความร่วมมือในชุมชนได้เป็นอย่างดี และสามารถดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องกว่า 20 ปี

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5730, 5740, 5750

Bureau of Academic Services

The Secretariat of the House of Representatives

Tel. 0 2242 5900 ext. 5730, 5740, 5750

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร